

mei 2019 אײר תשע״ט editie 77/2 (digitaal)

ALEH עולה

UITGAVE VAN IRGOEN OLEI HOLLAND • בטאון ארגון עולי הולנד



NIEUWS VOOR
OLIE EN OLOT
UIT NEDERLAND

חג שמחה!

IN DEZE ALEH: Roofkunst, dubbele nationaliteit, Eldad Kisch over Philo Bregsteins nieuwe boek en Ratna Pelle met klimaatspijbelars en verkiezingen in Nederland



IOH - CONTACTPAGINA

IOH KANTOOR

Commercieel centrum
Ramat Ilan

Oranim 1, 5405201 Givat Shmuel

tel: 03-5625611

fax: 03-5625575

ioh@netvision.net.il

www.ioh.co.il

www.facebook.com/IrgoenOleiHolland

LEDEN VAN HET HOOFDBESTUUR

Gideon van der Sluis

Voorzitter (Dagelijks Bestuur)
voorzitter@ioh.co.il

Andre Boers

Afd. Haifa/Noorden
(Dagelijks Bestuur)
secretarishbioh@gmail.com

Marion Levkovits

Afd. Jeruzalem
(Vice-voorzitter/Dagelijks Bestuur)
marion.iohsecretaris@gmail.com

Marc Boas

Lid
marcboas@bezeqint.net

Yvonne Ben Hador

Afd. Netanya/Sharon
yb0712@gmail.com

Malka Shamir-de Leeuw

lid
elsje@netvision.net.il

Baruch Bar Tel

Afd. Tel Aviv
baruch.bartel@gmail.com

AFDELINGEN

JERUZALEM

iohjerusalem@gmail.com
www.facebook.com/pages/Irgoen-Olei-Holland-Jerusalem/487276421333275
tel: 050-6748552 of 054-7600043
Voorzitter: **Marion Levkovits**
Secretaris: **Dini Goldschmidt**

HAIFA en het NOORDEN

iohhaifa@gmail.com
Voorzitter: **Helen Raz**
Tel: 054-7680877

Penningmeester: **Dr. Hans Hartog**

Tel: 04-8246053

Secretaris: **Ini Lederer**

Tel: 054-4760061

NETANYA-SHARON

Voorzitter: **Yvonne Ben-Hador**
tel: 09-7748007 yb0712@gmail.com
Penningmeester: **Henry Velleman**
tel: 09-7444082
henryve31@gmail.com
Secretariaat: **Rudie Kleerkoper**
tel: 09-8857987
iohnetanya.sharon@gmail.com

TEL AVIV

Voorzitter:
Avraham (Albert) de Vries
Tel: 054-4559853
devriesa@zahav.net.il

OUDERHUIZEN

BETH JULIANA

David Raziël 22
4681222 Herzliya
tel: 09-9704646 fax: 09-9554541
office@beth-juliana.co.il
www.beth-juliana.co.il

BETH JOLES

Kikar Harakafot 1
3474901 Haifa
tel: 077-7374100 fax: 04-8372891
joles@joles.co.il

SOCIALE ZORG NINI CZOPP

Landelijke sociale zorg voor
Nederlandse Shoa overlevenden
en hun partners
tel: 03-6242920
fax: 15336241889
emz@netvision.net.il
www.nini.org.il
Bezoekadres:
Arieh Regev 4, Netanya
Postadres: PO Box 13310, Netanya

FONDSEN LENINGFONDS & KEREN MEJEOCHEDET

tel: 03-5625611
ioh@netvision.net.il

JAD DAVIDS

POB 5207
4615102 Herzliya
giften: 03-6775174
tel: 09-9704711
davidsfonds60@gmail.com
www.jad-davids.com

NEDERLANDSE OVERHEID

NEDERLANDSE AMBASSADE

Beit Oz, 13e verdieping
Abba Hillel 14, Ramat Gan
POB 1967, 5211802 Ramat Gan
tel: 03-7540777 / fax: 03-7540751
tel@minbuza.nl
<http://Israël.nlembassy.org>

NEDERLANDSE CONSULATEN

Haifa
Ma'abarot St. 6 3446125 Haifa
tel: 04-8111707
cohollow@netvision.net.il
Eilat
POB 1099 8811001 Eilat
tel: 08-6335466, 08-6315666

VenO - WUV

(voorm. Nederlands Informatie
Kantoor)

Bezoekadres op afspraak met:

John Groenendijk
Thirza Yunger
Nederlandse Ambassade – afd.
VenO Abba Hillel 14 (13e etage)
Ramat Gan
Tel.: 03-7540777
(tussen 9:00 en 12:00 uur)

Andere spreekuren:

Beth Joles Haifa - Corrie Diamond
077-7374100
Beth Juliana Herzliya - Paulinka
Kreisberg 09-9704646
Jeruzalem - Thirza Yunger
03-7540777

Postadres

Nederlandse Ambassade – afd.
VenO, POB 1967
5211802 Ramat Gan
fax: 03-7540757
tel-veno@minbuza.nl

WUV- CLIËNTENRAAD

David Eisenmann, 08-9761618
Marthi Hershler, 02-6729370
Elly Maoz-Drukker, 09-8998367
Judith Millul, 04-8242788
Chanoch Mogendorff
04-9899482
Malka Shamir, 052-2700665
Shimon Vega, 08-9476342

OVERIGE ORGANISATIES

AJALAH - Israël R.A.

AJALAH-Israël
tel/fax: 050-5317442
bestuur1@ajalah.com
POB 6304, 3106201 Haifa

Amoetat AKEVOTH (sporen)-

Onderzoek van de genealogie
en het familie erfgoed van het
Nederlandse Jodendom (A.R.)
www.dutchjewry.org
bnnch@zahav.net.il

CENTER RESEARCH DUTCH JEWRY

Yitzhak Rabin Center
Hebrew University, Mount Scopus
9190501 Jeruzalem
tel: 02-5880242 / fax: 02-5880241
dutchjew@mail.huji.ac.il
<http://www.dutchjewry.com>

ELAH -

Psycho-sociale begeleiding

Yigal Allon 157/941
6744365 Tel Aviv
tel: 03-6910921 fax: 03-6951574
elah@elah.org.il www.elah.org.il

STICHTING COLLECTIEVE MAROR-GELDEN ISRAËL (SCMI)

Yigal Alon 155/623
6744363 Tel Aviv
tel: 03-6241775 fax: 03-6241774
office@scmi.org.il
www.scmi.org.il

SNBN - Stichting Nederlanders Buiten Nederland

chayabrasz@gmail.com
www.nederlandersbuitennederland.nl



mei 2019 אייר תשע"ט
Jaargang 77 nummer 2 (digitaal)

Oplage: 900

Aleh is een uitgave van Irgoen Olei Holland.
Copyright © Irgoen Olei Holland.

REDACTIE

Ya'akov Almor
Bart Berman
Chaya Brasz
Rob Coopman
Eldad Kisch

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Baruch Bar-Tel, Gert Jan van den Bergh, Chris Bonfeel, Greet Coopman-Troostwijk, Joost Dessaur, Shlomo Ganor, Manfred Gerstenfeld, Dini Goldschmidt, Fieneker Hadash, Auke van Hoek, Betty Kazin, Gila Kedar, Ini Lederer, Judith Millul, Ratna Pelle, Henny Pfeffer, Menachem Philipson, Harry Polak, Jetty Rosner, Gideon van der Sluis, Navah Verhoeven.

VORMGEVING

Efrat Sraya

DRUKWERK

Hauser Printing

ADVERTENTIE-ADMINISTRATIE

Kantoor IOH
tel: 03-5625611 fax: 03-5625575
ioh@netvision.net.il; www.ioh.co.il

REDACTIEADRES Aleh

e-mail: Alehioh@gmail.com
fax: 03-5625575
IOH - t.a.v. redactie Aleh
Oranim 1, 5405201 Givat Shmuel
Bijdragen als e-mail attachment.
Ingezonden stukken in Word formaat (*.doc file).
Foto's als JPG bestand, min. 500 KB.

LIDMAATSCHAP

Aleh wordt toegezonden aan alle leden van de IOH.
Lidmaatschap voor het verenigingsjaar 2019 bedraagt per 1 april NIS NIS 295,-.

ABONNEMENTEN

In Nederland € 45,- per jaar.
Buiten het eurogebied \$ 70,- per jaar.

De redactie van Aleh en het hoofdbestuur van Irgoen Olei Holland zijn niet verantwoordelijk voor de inhoud van de advertenties. Anonieme bijdragen en brieven worden niet geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de naam op verzoek geheim gehouden. Plaatsing van een ingezonden brief betekent niet dat de redactie zich met de inhoud verenigt. De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden stukken in te korten, te redigeren of niet te publiceren.



2	Van de voorzitter
3	Van de redactietafel
4	Van de afdelingen
9	Uit de ouderhuizen
11	Jad Davids
12	Personalia
13	Dubbele nationaliteit, SNBN
14	Roofkunst ▶ Gert Jan van den Bergh en Auke van Hoek
17	Alia ▶ Joost Dessaur
19	Academisch Samenwerkingsverband
21	Dr. Jozeph Michman- (Melkman) ▶ Manfred Gerstenfeld
26	Boekbespreking
28	Lijf en Leden
30	Het lezershoekje ▶ Navah Verhoeven, Jetty Rosner en Betty Kazin
36	Gedichten ▶ Shlomo Ganor
37	Financieel
40	Sjoa ▶ Menachem Philipson
44	Nieuws uit Joods Nederland ▶ Harry Polak
46	Nieuws uit Nederland ▶ Ratna Pelle

Op de omslag:

Het Hoofdbestuur in de tuin bij Malka Shamir-de Leeuw in Be'er Sheva. V.l.n.r. Marc Boas, Gideon van der Sluis, Malka Shamir-de Leeuw (zittend), Marion Levkovits, Andre Boers, Yvonne Ben Hador en Baruch Bar-Tel. (foto: Chris Bonfeel).



Vernieuwing

Met trots mag ik u de allereerste digitale Aleh presenteren. Het kwam in de afgelopen AV al aan bod dat we graag willen vernieuwen, met de tijd mee dienen te gaan en daar hoort ook de digitale versie van de Aleh bij. Het zal u dan ook niet zijn ontgaan dat de

redactie inmiddels al drie prachtige digitale nieuwsbrieven heeft verstuurd en dus nu ook de allereerste digitale Aleh. Een mooie mijlpaal in haar 77-jarig bestaan. Ik wil de redactie van de Aleh dan ook hartelijk danken voor hun geweldige inzet, in het bijzonder Chaya Brasz die als nieuw redactielid het voortouw hierin heeft genomen. Dat er nog vele digitale Aleh's en nieuwsbrieven mogen volgen!

Vergaderen door het hele land

Over vernieuwing gesproken: zoals u op de voorkant kunt zien heeft het hoofdbestuur in Be'er Sheva vergaderd. Het was een bewuste keuze. Na de verhuizing hebben we namelijk besloten een vergadering op het kantoor af te wisselen met een vergadering in een van de afdelingen. Op die manier zijn we letterlijk meer betrokken bij de afdelingen en komen we ook bij alle afgevaardigden van het hoofdbestuur 'thuis'. Het zal een beetje wennen zijn, omdat we altijd het kantoor als vaste honk hadden voor de vergaderingen, maar wie weet is dit de start van een nieuwe traditie die nog jaren in ere gehouden zal worden.

AV 18 juni en bestuurssamenstelling

Op 18 juni zal de komende AV gehouden worden en dit vergt weer vele voorbereidingen. Chris heeft hard gewerkt om er voor te zorgen dat alles op tijd klaar is: het versturen van de agenda, het realiseren van

de verschillende deadlines, het voorbereiden van de stukken. Chris, hartelijk dank voor je niet aflatende inzet. Aangezien we slechts een keer per twee jaar verkiezingen hebben, zou dit jaar dat gedeelte van de AV overgeslagen worden. Door onvoorziene omstandigheden zal er echter dit jaar een bestuurswijziging plaatsvinden. Een van de leden van het hoofdbestuur dient noodgedwongen af te treden. Dat biedt de IOH echter ook de mogelijkheid het bestuur met nieuw elan te vernieuwen. Ik verwijs naar de agenda van de AV die u al heeft ontvangen of binnenkort zult ontvangen, voor meer informatie hieromtrent. Graag verwelkomen we u op de AV. We hebben dit jaar een speciale verrassing in petto als u komt. Om het ijs te breken en ook de AV wat gezelliger te maken. Met een lekker hapje en een drankje is het dus zeker de moeite waard om te komen en we hopen jullie te zien op 18 juni a.s. in Beth Juliana.

Rust in het zuiden

Tot slot wil ik stilstaan bij de oorlog die eerder deze maand uitbrak in het zuiden. Velen van onze leden hebben noodgedwongen in schuilkamers doorgebracht en hebben twee lange dagen en nachten een zeer stressvolle tijd gehad. In het bijzonder wil ik de familie Reijnen noemen; hun huis is door een raket getroffen en ze werden tijdelijk elders ondergebracht. De IOH heeft meteen contact gezocht en hulp aangeboden. We hebben van veel van onze leden steunbetuigingen ontvangen. Huizen werden opengesteld, of andere hulp werd aangeboden. Het is hartverwarmend te zien hoe solidair onze leden zijn in tijden van nood. Gelukkig hebben wij als organisatie ons steentje kunnen bijdragen. Ik spreek de hoop uit dat dit niet meer nodig zal zijn en er voor lange termijn rust verkregen zal worden.

Ik wens allen alvast een chag Sjawoet sameach en hopelijk tot ziens op de AV!

Gideon van der Sluis



DE VERSCHIJNINGSDATA VAN ALEH IN 2019

Editie	Uiterste inzenddatum kopij	Verschijningsdatum omstreeks
77/2 Zomernummer	1 juni	10 juli
77/3 Rosj Hasjananummer	15 augustus	27 september
77/4 Chanoekanummer	7 november	23 december



Mazal tov! Als het goed is leest u deze Aleh van een computerscherm. Het is immers een digitaal proefnummer, al hebben we er voor gezorgd dat hij nog heel erg lijkt op de oude vertrouwde Aleh, want in de vormgeving hebben we niet veel veranderd. De digitale

bezorging van de Aleh via een link in uw mailbox heeft grote voordelen voor u en ook voor ons. Voor ons beiden is het ongetwijfeld een grote opluchting om de bezorging door Doar Israël uit te schakelen. De gedrukte Pesach-Aleh deed er na het drukken minimaal twee weken over voordat hij werd bezorgd en sommige mensen kregen hem zelfs na Pesach of hebben hem nog steeds niet. Dit digitale proefnummer slaat die hindernis – en ergernis – in ieder geval over.

Van het scherm lezen heeft een aantal voordelen. U kunt bijvoorbeeld zelf de tekst vergroten als de letters u te klein zijn. Bovendien zijn de foto's allemaal in kleur en binnen de tekst zullen we af en toe links gaan aanbrenge, die u naar meer informatie brengen. Zo'n digitale Aleh bespaart de IOH (hoge) druk- en verzendkosten en geeft de redactie het plezier af en toe wat actueler te kunnen zijn dan in de gedrukte Aleh per definitie gebruikelijk is.

Nog niet overtuigd? We weten het! Niets gaat boven het vertrouwde papieren tijdschrift, dat gezellig in huis rondslingert en als het oog er weer op valt kan worden opgepakt, doorgebladerd en opgekruld in een stoel gelezen. Zelfs wie de digitale Aleh met de eigen printer afdrukt, zal niet het leesgenot bereiken, dat een goed

verzorgd ritselfend tijdschrift geeft. Maar het is niet anders, we gaan – bomen sparend – met de tijd mee en aan het digitale alternatief, afgewisseld met nu en dan een gedrukt nummer, zullen we geleidelijk wennen. Stuur de link eens door aan familie en vrienden, want die staat voorlopig open op de website van de IOH. Ook dat is een voordeel. Heel graag krijgen we als redactie uw feedback (alehioh@gmail.com), want daarvoor is dit proefnummer. We willen graag tips ontvangen en weten hoe ons vaste lezerspubliek dit verwerkt. Wie helemaal nog niet digitaal is en dus geen computer en internet heeft, kan dit opgeven bij Chris op het kantoor. Voor een oplossing wordt gezorgd. Het zomernummer en het Rosj Hasjananummer zullen overigens weer gewoon in druk verschijnen.

Wat de inhoud van dit digitale proefnummer betreft willen we laten weten dat we hadden gehoopt het blad rond Jom Haätsmaoet uit te brengen met veel aandacht voor dat onderwerp, maar de voorbereiding zat ons niet mee en op onze oproep in de eerste korte Nieuwsbrief (Toe Bisjwat) zijn geen artikelen binnen gekomen. Wel bleven veel mensen schrijven over de Sjoa, waar andere mensen liever niet te veel over willen lezen. Lezen is niet verplicht. Er zijn altijd dingen die lezers kunnen overslaan. Omdat het inmiddels ook te laat was om nog aan auteurs te vragen over Sjawoet te schrijven hangt dit nummer uiteindelijk een beetje tussen al die bijzondere meidagen in zonder aan één ervan specifiek aandacht te schenken. We zitten met de verschijningsdatum nog het dichtst bij het Eurovisie Songfestival en Lag BaOmer. Nu ja, daarvoor is dit dan een digitaal proefnummer. Volgend jaar beter en Chag sameach!

De redactie van Aleh



Adverteren in Aleh doet verkopen!

Advertentietarieven worden op aanvraag verstrekt door het kantoor van de IOH

פרסם ב"עלה" ותגיע לאלפי קוראים!
לקבלת תעריפי פרסום אנא פנה למשרד ארגון עולי הולנד

Advertise in Aleh and reach many thousands of readers!

For advertising rates please apply to the office of Irgoen Olei Holland



HAIFA EN HET NOORDEN ► WIJNPROEVERIJ

In de afgelopen twee maanden organiseerden we weer twee geslaagde activiteiten.

Eind februari hield ons lid en oud-voorzitter Arje Cohen een boeiende voordracht over Wim Sonneveld, Annie M.G. Schmidt en Harry Bannink en het verband tussen deze drie.

Velen van de aanwezigen – waaronder ook ik – waren al lang in Israël toen deze kunstenaars in Nederland hun bloeitijd bereikten en ofschoon natuurlijk de eerste twee geen onbekenden waren heb ik verscheidene dingen geleerd die ik niet wist. De door Eline Simha-Schrijver gemaakte audiovisuele presentatie droeg veel bij tot het succes van deze lezing. En verder was het natuurlijk leuk dat, als in lang vervlogen tijden, deze ochtend weer eens geheel “van eigen bodem” was.

In maart maakten we een uitstapje: met ongeveer dertig mensen bezochten we de Tishbi Winery in Benjamina. Dat begon met een rondleiding en uitleg over de geschiedenis van dit familiebedrijf, gevolgd door uitvoerig wijnproeven. Ofschoon ze naar mijn beste weten wel degelijk ook witte wijn produceren, kregen we alleen diverse soorten rode wijn te proeven. Ook voor degenen die geen alcohol gebruiken – ietwat tot mijn verwondering koos precies de helft van de groep voor deze optie – viel er wat te proeven: verschillende chocolades. En opdat de wijn ons niet naar het hoofd zou stijgen genoten wij daarna van een uitstekend verzorgde milchige lunch, pasta, pizza en andere lekkernijen met tot slot een heerlijke chocoladecake.

Ofschoon ik het gevoel heb dat het verenigingsjaar nog maar nauwelijks begonnen is, zijn we al druk bezig met het zoeken naar een goede lokaliteit voor ons al tot traditie geworden “eind-van-het-jaar-entente”.

Ini Lederer



ZUIDAS ► ONTMOETING MET DE AMBASSADEUR

Op dinsdagmiddag 5 maart vond in Café Lyon in Ashdod een ontmoeting plaats met de Nederlandse ambassadeur Gilles Beschoor Plug en nog twee medewerkers van de Nederlandse ambassade in Israël, Katja Zweers en John Groenendijk.

De ontmoeting was uitstekend georganiseerd door Malka Shamir- de Leeuw. Het was een goede, vrij zeldzame, gelegenheid voor de leden van de IOH in onder andere Ashdod, Ashkelon, Be'er Sheva, Omer en diverse mosjaviem uit de omgeving om elkaar weer eens tegen te komen en de banden te versterken. Ook kon eenieder praten met de officiële gasten en vragen stellen over consulaire zaken zoals paspoorten, AOW, en WUV.

Nadat de ongeveer vijftientig gasten hun keus hadden gemaakt uit de gebakjes en aan de koffie of thee zaten, ontwikkelde zich een geanimeerd gesprek, waarin ook politieke zaken niet gemedend werden.

Het was een fijne, en leerzame bijeenkomst. Heel veel dank aan de ambassadeur en diens staf. Wij vinden het jammer, dat Gilles, zoals wij de ambassadeur kennen, binnenkort uit Israël gaat vertrekken en wensen hem en zijn echtgenote Louise veel succes op hun volgende missie.

Baruch Bar-Tel



Ambassadeur Gilles Beschoor Plug met Saskia de Leeuw-Beeser uit Omer



Polak Finance & Investments

Jissachar Polak is dé bekende, vertrouwde en echt Hollandse financieel adviseur in Israël voor



onroerend goed
VS en Europa



tama38



hypotheekadvies



alle financiële
vraagstukken



begeleiding/
advies beleggen
(in en buiten Israël)



doorlopende financiële
begeleiding



financiële
oudedagsplanning

BSR4 Tower 26th floor Metzada 7, Bne Berak

(t) +972 (0)3 605 0218

global@polakinvestments.com
www.polakinvestments.com



JERUZALEM ► KORT JAARVERSLAG 2018

Met het oog op de komende AV en alle daarbij horende Jaarverslagen is dit een kort Jaarverslag van de afdeling Jeruzalem.

De afdeling had in 2018 een geslaagd jaar met veel activiteiten. Onze sjoeriem die vele jaren door Rav Uriel Keesing werden gegeven zijn overgenomen door Chawa Dinner, die het boek Shoftim behandelt.

Onze maandelijkse koffiemiddagen werden druk bezocht en meestal vertelde een van onze leden zelf iets interessants.

De vele activiteiten bestonden o.a. uit een bezoek aan het Hooggerechtshof, aan de Residentie van President Reuven Rivlin en wij genoten in het bijzonder van onze jaarlijkse herfst-tioel naar het zuiden.

Onze bekwame voorzitter Marion Levkovits en penningmeester Jacques Wenger leiden onze afdeling op een heel prettige manier en alle bestuursleden werken harmonisch samen.

Dini Goldschmidt (afdelingssecretaris)

NETANYA-SHARON ► BIJEENKOMSTEN IN MITZPE YAM



Afdelingsvoorzitter
en Hoofdbestuurder
Yvonne Ben Hador in
Zuid-Amerikaanse stijl

Op de derde december genoten we van een Chanoekalunch na een audiovisuele presentatie over Leonard Bernstein, die werd verzorgd door Rob Coopman en Baile de Leeuw – studente aan de Recanati School in Herzlia. Op 17 december en 11 februari vertelde Alain Leon over zijn jonge jaren in Egypte en zijn werk in Europa als levensmiddeleneskundige, voedsel gevend voor vele vragen. Op 31 december verhaalde Henry Velleman over zijn reis naar Amerika.

Op 14 januari sprak Harry Polak over zijn vanuit de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam, voorafgaand aan zijn Alia, meer dan tien jaar gehouden dialogen tussen verschillende religieuze groeperingen.

Op de vijfenentwintigste februari gaf Jochanan Boosman een lezing getiteld: 'Pesach en de Egyptische oudheid: wat hebben archeologie en andere bronnen ons te vertellen over de slavernij en de bevrijding van het Joodse volk in het licht van Tora en Traditie?'

Op 11 maart hield Louise Beschoor Plug een voordracht over haar leven als ambassadeursectgenote. Op 25 maart vierden we Poeriem in Zuid-Amerikaanse stijl met dito muziek van zanger Rafaël Gonzales (zie de foto's!). Doorgaans neemt een twintigtal leden deel aan deze bijeenkomsten in Mitzpe Yam, maar er is royaal plaats voor meer!

Baruch Bar-Tel



HUTSPOT HADERA ► FILM PUBLIEKE WERKEN

(Hutspot Hadera is een gezamenlijk project van IOH en Elah)

De Hutspot kwam bij elkaar op 7 februari voor een gezellige filmavond. Deze keer niet in het moadon te Hadera, maar in het gezellige moadon van kibboets Ma'agan Michael. We mochten dit moadon gebruiken, omdat hier een paar trouwe Hutspotters wonen die ons heel erg verwend hebben: Nina met een heerlijke soep en haar speciale inzet voor deze avond, Shoshanna met de bekende boterkoek met gember, waar iedereen van smikkelde. Ook Eva uit Ma'agan Michael, die over de honderd jaar is, was deze avond aanwezig en ze werd met open armen ontvangen.

We vierden ook de tachtigste verjaardag van onze Ruth. Hier had Geske voor gezorgd. Een heerlijke soezentaart,

die haar al zingende werd aangeboden. Al met al was het een lekker zoete avond en had iedereen elkaar weer veel te vertellen. Nadat we uitgegeten waren, nodigde Jacquélien (ook wonend in Ma'agan Michael) ons uit naar de bioscoop waar ze samen met haar man de film 'Publieke werken' draaide. Een Nederlandse bioscoopfilm, die ons de armoede van de mensen in de veenkolonien liet zien en het ontstaan van het Victoriahotel in Amsterdam en waarom het grote hotel om twee kleine huisjes is gebouwd.

Een hele mooie film, maar wel zwaar. Na afloop kregen we verschillende reacties. Na de film dronken we nog lekker thee en koffie met al het overgebleven lekkers en konden we nog even nakletsen tot we afscheid van elkaar namen.

Fieneke Hadash



TEL AVIV ► TERUG VAN HET WINTERRECES

De kleine groep in Kiryat Ono, georganiseerd door Chris Bonfeel, kwam op 18 november en op 5 februari bij elkaar.

Het Parlement dat vorig jaar voor het laatst bijeenkwam op 15 november in het kantoor van de IOH aan de Sderot Yehudit, kon na de verhuizing geen plaats vinden in het nieuwe, veel kleinere kantoor. Dankzij Milly de Boer is na geslaagde onderhandelingen met Beth Juliana een oplossing gevonden, die een einde maakte aan dit winterreces. Op 28 maart vond daar een reünie plaats met de inmiddels in Beth Juliana wonende vroegere deelnemers van de Contactgroep.

Eveneens in Beth Juliana kwam 'Jong Belegen', het samenwerkingsverband met Elah bijeen op 7 november

toen advocaat en notaris Jacob Houdijk een voordracht hield; op 12 december voor een quiz; op 23 januari, toen Herman Braaf over geheugen sprak en ten slotte vertelde Tim Vissers, sociologe bij Elah op 13 maart levendig over de opvang van jonge vluchtelingen in Nederland. Daarbij zijn ontelbare instanties met ondenkbare afkortingen betrokken. Het kritieke punt voor de vluchteling is: verblijfsvergunning of uitwijzing!

Het nog steeds veel te kleine afdelingsbestuur wendt zich tot leden, die er mogelijk voor terugschrikken om zich officieel te verplichten, maar misschien wel bereid zijn incidenteel mee te helpen om iets te organiseren.

Baruch Bar-Tel





BETH JOLES ► VEERTIG JAAR EN LANGER!

De winter 2019 was gelukkig een echte winter met veel regen en ook heftige stormen. Niet alleen in de natuur maar ook in onze samenleving. De verkiezingen waren dit keer zo heftig dat bewoners in Beth Joles met de koffie in de salon hun gedachten en zorgen met elkaar deelden. De activiteiten en lezingen bleven zonder politiek, alhoewel het leven niet separaat daarvan staat.

In maart bestond het 'nieuwe' Beth Joles aan Kikar Harakafot in Haifa veertig jaar; veertig is geen vijftig, maar wel een aantal van gewicht. Geen groot feest, maar toch samen met elkaar maakten we er een gezellige dag van. We zijn trots op het feit dat we in een van de eerste ouderhuizen in Israël wonen, in Haifa, met een geschiedenis, die teruggaat naar 1956. Op 20 december



Dansen met "Bibi"

1953 werd de eerste steen van Beth Joles gelegd in Tel Maneh. Veel is door de jaren veranderd, velen van de eerste generatie van oud-Nederlanders zijn niet meer met ons.

Vorige week is helaas een van onze oudste bewoners overleden. Haar bijdrage was er al vanaf het begin van Beth Joles. In feite was zij – ons allen bekend als mevr. Hans de Miranda – de eerste maatschappelijk werkster van BJ. Tot ze zelf inwoner werd יהי זכרה ברוך. Haar bijdrage aan de manier van samen leven en de sfeer van het huis was uniek.

Alle jaren waren de bewoners van BJ niet alleen uit Nederland afkomstig, maar waren er steeds ook anderen uit Haifa en omgeving. Met Poeriem hebben we met elkaar kiesjelijes voorbereid, om de oude tijd niet te vergeten. De Nederlandse taal wordt door Arje Cohen al jaren met een grote groep bestudeerd. Gasten uit Nederland, zoals een koor, reisjes naar Nederland... al deze geven het leven in BJ een speciaal tintje. Parallel ontwikkelt zich ook de identiteit van de niet-Nederlandse oud-bewoners van Haifa en omgeving.



Poeriem, niemand te oud voor een verkleedpartij

Poeriem hebben we gezellig met elkaar gevierd. De megilla wordt al jaren gelezen door Claudio Millul. Hij en ook wij zijn geëerd met deze תּוֹלוּוּ .De kinderen van een ons bekende kleuterschool uit de buurt kwamen als ieder jaar hun kostuums laten bewonderen, een genot voor jong en oud. De dag zelf genoten we van een lekkere maaltijd en tot slot vierden we een feest met verkleedpartij en prijzen!

Ieder jaar slaagt onze voorzitter er in de bewoners voor

een raadsel te stellen, dit keer vermomd als Bibi, was hij echt onherkenbaar. We hadden onze eigen mooie Diva die met Bibi samen dansend de sfeer verhoogde.

Met Pesach is een mooie Seider gehouden onder leiding van Arje Cohen, oud-directeur van Beth Joles. De Kiddoesj werd, traditiegetrouw, door Riek Levie gezongen.

We wensen allen een fijne lente toe.

Gila en Judith



Kiesjelies maken



Voor alle opdrachten – groot en klein

THE HANDY MAN

- ✓ VERBOUWINGEN
- ✓ DAKISOLATIE
- ✓ SCHILDERWERK
- ✓ ELEKTRICITEIT
- ✓ SANITAIR
- ✓ TIMMERWERK
- ✓ RENOVATIE KEUKENS EN BADKAMERS
- ✓ ALLE SOORTEN KASTEN OP MAAT
- ✓ VOORAL VOOR BEJAARDEN: Kleine voorzieningen die het wonen gerieflijker en veiliger maken, zoals deuren die de goede kant opdraaien, handgrepen in toilet, enz.

wendt u zich tot Yasha Israels – tel: 09-7745844
yashai@in.zahav.net.il – www.handyman.up.co.il





JAD DAVIDS

Jad Davids יד דוידס
The Joseph Zvi Davids Welfare Fund Ltd.

Ook in dit digitale nummer mag Jad Davids niet ontbreken!

Een digitale Aleh geeft de gelegenheid om de link door te sturen naar vrienden en familie in het buitenland, die Jad Davids niet kennen. Misschien kunnen zij op deze manier met ons kennismaken en ons steunen om diegenen te helpen, die in financiële nood verkeren.

Eind februari vond de Algemene Vergadering plaats en werd David Eisenmann gekozen als nieuwe voorzitter. Gideon van der Sluis trad na twee jaar af, zodat hij zich nu helemaal kan wijden aan zijn taak als voorzitter van de Irgoen Olei Holland. Na tien drukke jaren van inzet voor Jad Davids trad ook Jettie Frank als bestuurslid af. In een aparte bijeenkomst hebben wij haar nogmaals in het zonnetje gezet. Het kwam haar zeker toe! Jettie had altijd talloze ideeën om Jad Davids te promoten. De verkoop van bloemen op de bazar van Beth Juliana was bijvoorbeeld zo'n idee van Jettie. Veel dank Jettie, wij zullen je erg missen in het bestuur.

JAD DAVIDS - Fonds voor Nederlandse Bejaarden in Israel.
POB 5207- Herzlia, 4615102

UW GELD DIENT EEN GOED DOEL!!!!

Voor speciale gelegenheden

Certificaten vanaf 75 NIS
Zilveren vanaf 500 NIS
Gouden vanaf 1000 NIS

ELKE WOENSDAGOGHTEND IN BETH JULIANA

- Een grote collectie artikelen, zoals sieraden.
- Cadeautjes voor de kleinkinderen enz.
- Aantrekkelijke prijzen te kust en te keur.

De opbrengst gaat naar Jad Davids. Vele kleintjes maken een grote..... en u verblijdt de ontvanger.

E-mail: davidfonds60@gmail.com
Website: www.jad-davids.com Tel: 0507262577

De website van Jad Davids is geheel vernieuwd. Wij nodigen iedereen uit om daar eens een kijkje te nemen: jad-davids.com. Het geeft een duidelijk beeld van Jad Davids: voor wie het fonds bestemd is en wie er voor steun in aanmerking kunnen komen. Dank zijn wij hier verschuldigd aan Fred Altmann, Judith Millul en Eline Simha-Schrijver, die er veel tijd in staken, uiteraard – zoals alles in ons fonds – geheel vrijwillig! Ook jullie veel dank hiervoor!

U kent onze slogan: "Zonder u gaat het niet!" Onderaan treft u onze bankgegevens en verdere informatie aan. Heel veel dank aan alle gevers, door uw hulp kunnen wij degenen die ons nodig hebben blijven steunen.

Bestuur Jad Davids

Giften- en jubileumcertificaten van Jad Davids zijn verkrijgbaar via tel. 03-6775174

regio	verkrijgbaar bij	telefoon	email
Haifa	Eline Simha	04-8344154	eline.simha@gmail.com
Herzliya	Ronny Ben Ami	052-3392841	ronnyba171@gmail.com
Jeruzalem	Chawa Dinner	02-5671440	dohdadh@gmail.com
Tel Aviv	Riek Levie	03-6744882	riekl@bezeqint.net

Bankrekening Jad Davids: 215200/95, Bank Leumi Ra'anana, snif 942.
Graag met vermelding van naam en adres (voor de kabbala).

Jad Davids יד דוידס
The Joseph Zvi Davids Welfare Fund Ltd.

PERSONALIA

Overleden

Dhr. Jacob (Jaap) Cohen, Amsterdam

Mw. Ziva (Carolina Selina) Hoogstraal, Tel Aviv

Dhr. Michael (Mechel) Jamenfeld, Tel Aviv

Mw. Hanna Rodrigues de Miranda, Haifa

יהי זכרם ברוך

Geboren

Achterkleindochter voor Judith en Arjeh Bodenheimer

Tweeling achterkleinkinderen voor Judith en Karel Weijel

Achterkleindochter voor Ruth en Joop Weijel

מזל טוב והרבה נחת!



DOCOSTORY LTD

Uw verhaal is een BOEK WAARD

Wij zijn gespecialiseerd in het **documenteren** en **schrijven** van **biografieën**, **in het Ivvrit**, Nederlands en Engels. Laat uw levensverhaal vereeuwigen door een professioneel team.

Miriam Dubi Gazan, geschiedschrijver

TEL: 972-9-741 94 71 • FAX: 972-9-746 48 67

MOBIEL: 054-7400068

miriamdubi@bezeqint.net • www.docostory.com



SNBN: DUBBELE NATIONALITEIT EN GRENZELOOS ONDERNEMEN

**STICHTING
NEDERLAND
ERS BUITEN
NEDERLAND**

[Toelichting: De SNBN is de Stichting Nederlanders Buiten Nederland, eerder bekend als de 'ANWB voor expats', opgericht door Eelco Keij. Hij sprak op de laatste IOH-AV (red.)]

Volle zaal en Kamerleden bij persconferentie

In een volledig gevulde zaal vond op 18 april jl. in Den Haag (Nieuwspoort) de lancering van de [Stichting Nederlanders Buiten Nederland](#) plaats. Op 3 mei volgde een eerste Nieuwsbrief, waarvan dit artikeltje een verkorte en voor Israël aangepaste weergave is. De Nieuwsbrief is te vinden op de website: <https://www.nederlandersbuitennederland.nl> Ons grootste belang bij de SNBN is voorlopig het aanpakken van het onderwerp 'dubbele nationaliteit'. Heel wat oliem uit Nederland hebben om hun Nederlandse nationaliteit te kunnen behouden de Israëlische tegen hun zin moeten afwijzen. Anderen raakten hun Nederlandse nationaliteit 'per ongeluk' kwijt, zonder dat ze waren gewaarschuwd over veranderde wetgeving of de kans kregen een vergissing te herstellen.

Onder de aanwezigen op 18 april waren onder andere vertegenwoordigers van de Sociale Verzekeringsbank, de Nationale Ombudsman, Nuffic en de advocatuur. De 'aftrap' liep uit op een inhoudelijk debat waarbij Tweede Kamerleden aanwezig waren (VVD, CDA, D66, PvdA) en de SNBN publiceerde enkele nieuwsberichten:

- [Veel Tweede Kamerleden bij persconferentie SNBN](#)
- [Kamerleden willen graag input Nederlanders buiten Nederland](#)
- [CDA: Wetgeving dubbele nationaliteit gaat ten koste Nederlanders in buitenland](#)

Na afloop van de persconferentie volgde een kort overleg met Buitenlandse Zaken. Zij hebben de SNBN en andere stakeholders uitgenodigd voor een langer (en jaarlijks) klankbordoverleg, gepland op 12 juni (thema: Loket Buitenland).

Regionaal vertegenwoordigers

De SNBN kan niet zonder lokale/regionale ogen en oren en zoekt overal Nederlanders die vanuit 'hun' land regionaal vertegenwoordiger willen zijn namens de SNBN. Chaya

Brasz neemt dit voorlopig waar in Israël. Wie belangstelling heeft voor deze activiteit kan contact met haar opnemen: chayabrasz@gmail.com. Het houdt in dat we af en toe een bijeenkomst zullen hebben, contact onderhouden met Nederlandse verenigingen en issues zullen signaleren, die van belang zijn om aan te pakken. Ook kan politiek bezoek vanuit Den Haag gecombineerd worden met een 'meet & greet' met in Israël wonende Nederlanders. Natuurlijk houdt het SNBN-bestuur ons op de hoogte van onderwerpen die het zelf ziet en wil aanpakken. Er zijn al aanmeldingen uit: Australië; Brazilië; Canada; China; Duitsland; Filippijnen; Frankrijk; Griekenland; Israël; Italië; Luxemburg; Malta; Marokko; Qatar; Slovenië; Spanje; Suriname; Verenigd Koninkrijk; Verenigde Staten; Zambia; Zwitserland.

Vragen over dubbele nationaliteit?

De huidige wetgeving over (het verbod op) dubbele nationaliteit is ingewikkeld en steeds ingewikkelder naarmate u er dieper induikt. Bovendien komt er dit jaar een nieuw wetsvoorstel aan. [De basisinformatie](#) over hoe de wet nu is kunt u hier lezen.

Komt u er niet uit? Vul dan het formulier onder aan die webpagina in en één van de twee bekendste specialisten op dit terrein – Kris von Habsburg en Paul Munsell – komt bij u terug. Graag niet met standaardvragen komen, ook zij doen dit als vrijwilliger in hun eigen tijd!

Nieuwe partner: Grenzeloos Ondernemen

Het bestuur van de SNBN is verheugd over het partnerschap met Grenzeloos Ondernemen www.grenzeloosondernemen.com: hét wereldwijde programma over ondernemen en zaken doen in het buitenland. Van startup tot multinational, van broodjeszaak tot tech company en van Kaapstad tot Bogotá. Grenzeloos Ondernemen is er op de radio en als podcast. 24/7 online, on air & on demand.

SNBN (Voor Aleh samengevat door Chaya Brasz)

ROOFKUNST

Door Gert Jan van den Bergh & Auke van Hoek¹

‘Onvervulde beloften’ over roofkunst dwingen tot reflectie

Bijna zestig jaar heeft de familie Mahler gestreden voor de terugkeer van het meesterwerk *Sommernacht am Strand* dat rond 1902 door Edvard Munch werd geschilderd. Het werk was sinds 1916 in het bezit van de weduwe van componist Gustav Mahler, Alma Mahler-Werfel die na Mahlers dood tweemaal hertrouwde, eerst met Walter Gropius, oprichter van de Bauhaus school of design en daarna met de Joodse schrijver Franz Werfel. Alma ontving het schilderij als geschenk bij de geboorte van haar dochter, Manon Gropius. Maart 1934 voegt de 18-jarige Manon zich bij haar moeder in Venetië om de paasvakantie door te brengen. Een reis die haar uiteindelijk noodlottig zou worden. Er heerste op dat moment een polio-epidemie, maar de autoriteiten hadden besloten



Edvard Munch, *Sommernacht am Strand* (1902/1903)

© Belvedere, Vienna, the painting has been restituted to the legal heirs in 2007

1 Gert Jan van den Bergh is kunstrecht advocaat (partner) bij Bergh Stoop & Sanders te Amsterdam. Auke van Hoek is eveneens werkzaam binnen de sectie kunstrecht van Bergh Stoop & Sanders advocaten te Amsterdam.

dat te verzwijgen om de bezoekers van hun stad geen schrik aan te jagen. Op 22 april 1935 overlijdt ze als gevolg van ademhalingsproblemen en verdere complicaties.

Het werk raakte als gevolg van de oorlogsomstandigheden uit Alma's bezit en werd onderdeel van een slepend juridisch conflict over de eigendom totdat kleindochter Marina Mahler, bijgestaan door advocaat Gert Jan van den Bergh, het werk terugkreeg na een positief advies van de Oostenrijkse restitutiecommissie in 2006.

De teruggave van het schilderij behoort, net als de restitutie van Gustav Klimt's 'Woman in Gold', tot de eerste succesvolle restituties van nazi-roofkunst, na de introductie van nieuwe internationale regelgeving die er op gericht is historisch onrecht te corrigeren. Uit onvrede met de beroerde aanpak in veel Europese landen werden in 1998 op aandringen van Amerika de 'Washington Principles' opgesteld. Nederland en meer dan veertig andere landen omarmden de Principles en beloofden alles te zullen doen wat in hun vermogen lag de rechtmatige eigenaren hun geroofde kunst terug te geven. Uitgangspunt was dat gangbare juridische bewijslevering veelal niet rond te krijgen was. In plaats daarvan zou een meer realistische benadering gelden met als gevolg dat wie aannemelijk kon maken dat hij of zij aanspraak maakte op een onvrijwillig verloren werk dit in beginsel terug kreeg.

Hoewel in Nederland en daarbuiten verschillende claims zijn toegewezen, is de internationale praktijk echter verre van perfect te noemen. Twintig jaar na de totstandkoming van de Washington Principles, de regels die de internationale restituenorm bepalen, is het tijd voor reflectie, aldus Ronald Lauder, mede-eigenaar van het cosmeticaconcern Estée Lauder en grondlegger van die Principles. Zijn conclusie na twintig jaar? "Er zijn serieuze stappen gezet. Echter, een groot deel van de gestolen kunst is nimmer teruggegeven aan de rechtmatige eigenaren."

Volgens Stuart. E. Eizenstat, adviseur van de Amerikaanse staat en mede-grondlegger van de Washington Principles zijn van de 600.000 schilderijen die tijdens de oorlog zijn gestolen nog steeds maar liefst 100.000 vermist. "We moeten openhartig de confrontatie aangaan met de onvervulde beloften die we hebben gedaan".

Hoewel de internationale afspraken door 43 landen zijn ondertekend schort het vooralsnog aan een krachtdadige uitwerking en implementatie daarvan. Daar waar Nederland, in navolging van bijvoorbeeld Oostenrijk, een onafhankelijke restitutiecommissie heeft opgericht die oordeelt op grond van moreel-ethisch regeringsbeleid, worden de regels in andere landen geschonden of volledig genegeerd.

Volgens Eizenstat liegen de cijfers er niet om: "Van de 21.000 objecten die vóór de Tweede Wereldoorlog van Joodse gemeenschappen in Oost-Europa en de voormalige Sovjet-Unie werden geconfiscieerd, is slechts 16 procent teruggegeven of gecompenseerd." In Hongarije werden naar schatting meer dan 40.000 werken gestolen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Toch heeft de Hongaarse regering het niet nodig gevonden een restitutiecommissie in te stellen of herkomstonderzoek te laten doen door haar culturele instellingen. De nazaten van Baron Mor Lipot Herzog procederen decennialang om hun collectie van meer dan 40 werken van onder andere El Greco en Lucas Cranach de Oude, van verschillende Hongaarse musea terug te krijgen. De Hongaarse rechter oordeelde echter negatief, stellende dat de familie gedurende de naoorlogse jaren had stilgezeten en hun claim inmiddels was verjaard. De geschokte erven Herzog hebben hun heil inmiddels bij de rechter in Washington gezocht.

In Polen wordt aangenomen dat tenminste 1 procent van alle objecten in de Poolse musea Nazi-roofkunst betreft. Rusland, dat na de Tweede Wereldoorlog middels de Trofeebrigades van het Rode Leger een groot aantal objecten uit Duitsland meenam, houdt een zeer indrukwekkende verzameling roofkunst onder zich. Ook de Italiaanse regering ziet geen enkele noodzaak daadwerkelijk uitvoering te geven aan de Washington Principles. De 'Anselmi Commissie' die werd aangewezen om onderzoek te doen naar verloren eigendom van Joodse burgers kwam in 1998 tot de twijfelachtige conclusie dat geen enkel Italiaans museum roofkunst herbergt.

De Italiaanse, Russische en Poolse regeringen hebben zich de afgelopen decennia zeer actief opgesteld wanneer het gaat om de teruggave vanuit het buitenland van verloren nationaal cultureel erfgoed. Echter, wanneer particuliere claimanten zich in deze landen melden krijgen zij nul op het rekest. Een cliënt kreeg in St. Petersburg te horen: "We zullen je schilderijen liever verbranden dan aan je teruggeven."

Tegen deze achtergrond lijkt het op het eerste oog terecht de Nederlandse restitutiepraktijk als één van de koplopers aan te merken. Er is een speciaal in het leven geroepen commissie, die verzoeken beoordeelt aan de hand van specifieke richtlijnen. Een niet onaanzienlijk aantal werken is teruggegeven en de regels lijken in eerste instantie in het voordeel van claimanten te werken. Men wordt immers het voordeel van de twijfel gegund wanneer vanwege tijdsverloop de bewijspositie minder hard is geworden. De praktijk pakt helaas soms anders uit. De Nederlandse Restitutiecommissie is onlangs nog nationaal en internationaal bekritiseerd na de afwijzing van het restitutieverzoek van de erven Lewenstein inzake het schilderij *Bild mit Häusern* van Wassily Kandinsky, dat nu nog in het Stedelijk Museum Amsterdam te vinden is. De commissie wierp claimanten tegen dat hun belang uiteindelijk tegenover dat van het museum moet worden afgewogen, dit ondanks het feit dat er een rechtstreeks verband werd aangenomen tussen het onvrijwillig bezitsverlies en de oorlogsomstandigheden. Eerder kregen ook de erfgenamen van de Duits-Joodse verzamelaar Richard Semmel ten aanzien van de geclaimde werken *Christus* en de Samaritaanse vrouw bij de bron van Bernardo Strozzi en *Madonna met wilde rozen* van Jan van Scorel te horen dat deze te belangrijk werden geacht voor de betreffende musea, om te worden terug gegeven.

Naar ons inzicht kan er nimmer plaats zijn voor een belangenafweging wanneer eenmaal vaststaat dat sprake is van onvrijwillig bezitsverlies. Zowel Lauder als Eizenstat hebben Nederland stevig bekritiseerd op dit punt. De erven Lewenstein hebben inmiddels hun grieven voorgelegd aan de gewone rechter in Amsterdam.

Uit het onlangs verschenen *Onderzoek Museale Verwervingen* blijkt dat nog zeker 170 werken die in de Nederlandse musea hangen een dubieuze herkomstgeschiedenis hebben. Dat daar niet altijd door overlevende familieleden naar is gezocht is heel verklaarbaar. Men herinnere zich hoe ontredderd overlevenden van Auschwitz terugkwamen. Veel overlevenden waren bovendien (zeer) jong. Ze hadden veelal geen idee van het bezit van hun familie, laat staan van de vraag of en welke kunstwerken waren geroofd. De overlevenden hadden wel wat anders aan hun hoofd. Alles was er op gericht werk te vinden, familiebanden te herstellen en zo goed en zo kwaad als het ging weer een leven op te bouwen.

Het is van belang dat de ondertekenaars van de internationaal geaccepteerde norm van 'just and fair solutions' zoals die in de Washington Principles zijn neergelegd niet blijven hangen in mooie woorden, aldus Lauder: "Als u me wilt laten geloven, dat uw bedoelingen goed zijn – dat u oprecht juist wilt handelen – dan zult u met aanwijsbare resultaten moeten komen."

Recent ben ik als Returning Citizen (tosjav chozer) naar Israël gekomen. Bij deze actie heb ik veel meegemaakt dat ik graag wil delen ter lering ende vermaak. Fouten uit het verleden kunnen teleurstellingen en tegenslagen helpen voorkomen. Mijn ervaringen zijn die van een gepensioneerde oleh.

OP ALIA GAAN IS EEN WERKWOORD

Nog in Nederland maak je een begroting op: wat gaat het kosten en welke stappen moeten er worden gezet? Heb je al familie of goede vrienden in Israël wonen dan is dat een pré. Zij kunnen je helpen bij het kwartier maken. Wat doe je met de zaken die je achter laat? Huis verkopen of overdragen, huur opzeggen en dat alles per wanneer. Realiseer je, dat ook wanneer je bent vertrokken er nog mogelijk juridische handelingen in Nederland moeten plaatsvinden. Machtig een persoon via een notariële akte die je daarvoor capabel acht.

Er is huisraad maar er zijn vooral persoonlijke bezittingen die je met je mee wilt nemen. Niet iedere verhuizer zal die taak op zich kunnen nemen. Het moet speciaal worden ingepakt en geregistreerd voor de douane in Israël. Wat neem je mee en wat laat je achter? Meubels zijn hier ook te koop. Het zal dus vaak om persoonlijke bezittingen, kunst en kleding gaan. Mijn eenpersoons huishouden was 17 m³. Dat komt overeen met een 12 ft zeecontainer. Helaas bleek achteraf dat de reder alleen maar 20 ft containers wenst te vervoeren en dus had 33 m³ meegenomen kunnen worden. Dat verschil is om en nabij een auto. Vraag verschillende offertes aan. De verhuizer in Nederland, de transporteur en de agent voor het uit- en inklaren. In mijn geval zat er tussen de voordeligste en de duurste een gat van 45%. Houd er rekening mee, dat de bootreis rechtstreeks slechts 5 dagen zou zijn maar dat de schepen onderweg veel havens aandoen. Je zit al snel vijf tot acht weken zonder spullen. Mijn vracht ging van Rotterdam via Hamburg, Antwerpen, Casablanca, Piraeus, twee havens in Turkije uiteindelijk naar Haifa. Aansluitend moet alles in Haifa of Ashdod nog langs de douane. Daar staan wederom vier werkdagen voor.

Wanneer je de Alia vooraf aanmeldt bij de Israëlische

ambassade verstrekt El Al aangepaste voorwaarden. Ik mocht bijvoorbeeld drie koffers van ieder 23 kg meenemen. De one-way ticket was echter wel aanzienlijk duurder dan een retour bij een van de bekende prijsvechters. Ik reisde in gezelschap van mijn hond, wat ook nog \$ 200 kostte. Daarnaast moet er erg veel geregeld worden. Mag de trouwe viervoeter überhaupt het land wel in? Naast een speciale door IATA goedgekeurde transport bench ook vaccinaties, medische keuring, stempels uit Wageningen en Utrecht en de veterinaire dienst in Israël. Dan binnen tien dagen in Israël aankomen, want anders is alles weer ongeldig.

Eindelijk sta je dan met je koffers op Ben Gurion. Reserveer vooraf een huurauto waar al die bagage ook in past. Vooraf heb je ongetwijfeld min of meer een plek bedacht waar je wilt gaan wonen. Maar waar ga je de eerste dagen verblijven? Ik koos in eerste instantie voor een B&B. Dat is handig maar ook duur. De huur per week is evenredig aan wat ik nu per maand betaal. De eerste stappen zijn naar het ministerie van Binnenlandse Zaken voor een identiteitsbewijs en -nummer, en het ministerie van Immigratie voor je rechten en plichten. Dan door naar de bank. Alleen met het identiteitsbewijs kun je een Israëlische rekening openen. Bestel meteen ook een chequeboekje want dat is weer nodig bij de makelaar. Ik heb gezien mijn leeftijd gekozen voor huren. In tegenstelling tot Nederland krijgt de makelaar provisie van de aanstaande huurder en de huisbaas. Het huurcontract is voor 12 maanden en voor al die maanden moet je gedateerde bankcheques kunnen afgeven.

De volgende fase waar vooraf rekening mee moet worden gehouden zijn verzekeringen. Met je Israëlisch identiteitsbewijs kun je naar de Bitoeach Leoemi

(Sociale verzekeringsbank). Na registratie aldaar kun je je ziektekostenverzekering regelen. Houd de Nederlandse nog wel even aan, want de Israëlsche treedt pas in werking nadat je zes maanden in het land bent. Per abuis werd mij "drie maanden" gezegd, dus had ik als chronisch gebruiker voor negentig dagen meegenomen. De volgende drie maanden moest ik hier in een apotheek kopen en afrekenen. Dat was in mijn situatie een substantieel bedrag. Israël kent een gezondheidszorg die vergelijkbaar is met Engeland of Zweden. Je wordt lid van een van de koepot choliem, de ziekenfondsen. Informeer welke goed beter en best voor je is en kijk welke nabij je woonadres een vestiging heeft.

Ga je een auto kopen, dan moet je een Israëlsch rijbewijs kunnen overleggen. Dus het Nederlandse roze kaartje moet worden omgeruild. Daarvoor ga je naar het bureau dat rijbewijzen afgeeft. Dan volgt een ogentest bij een door hun aangewezen opticien en een medische verklaring. Omdat je nog niet bij een koepat choliem bent toegelaten moet je een privé-kliniek vinden voor deze verklaring. Fiscale voordeelregels voor oliem veranderen constant en verhalen die men vertelt zijn bepaald niet

eensluitend. Dat geldt voor de aankoop van een auto, een huis maar ook voor elektrische apparaten. Witgoed is bijvoorbeeld alleen nog belastingvrij wanneer het in Israël is geproduceerd.

Krijg je nog maandelijks gelden uit Nederland zoals AOW en pensioen, dan moet er geregeld worden dat je over deze inkomsten niet twee keer belasting betaalt. De Nederlandse fiscus, het pensioenfonds en de Sociale Verzekeringsbank (SVB) moeten worden geïnformeerd. Neem aan de Israëlsche kant een belastingconsulent in de arm want de eerste jaren kan je dat zelf niet en zijn er fiscale voordelen die je mogelijk zou mislopen.

Snel gerekend had ik een financiële buffer nodig van circa € 50,000.- om alle onverwachte en tijdelijke uitgaven mee te kunnen dekken. Op Alia gaan is dus meer dan even op het vliegtuig stappen. Het is een werkwoord.

Heb ik spijt? Geen moment, maar met dit stukje wil ik eenieder die ook plannen heeft waarschuwen voor de valkuilen.

Joost Dessaur



De medepassagier

ACADEMISCH SAMENWERKINGSVERBAND TUSSEN ISRAËL EN NEDERLAND

In een tijd waarin de media ons steeds weer confronteren met de BDS-beweging en andere, wat minder luidruchtige boycots van Israël, is het op zijn minst verheugend te noemen als er ook weer eens een samenwerking ontstaat of een reeds bestaande samenwerking wordt verstevigd. Vooral als daarvoor een stevige erkenning komt van de kant van de EU in de vorm van een subsidie via het Erasmus+ (plus) programma van de Europese Gemeenschap.

Dit is precies wat er aan het begin van dit academische jaar gebeurde tussen het Schechter Institute of Jewish Studies (SIJS) in Jeruzalem en de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) in Amsterdam en Groningen. Het Schechter Institute is het academische opleidingsinstituut van de Beweging voor Masorti (Conservative) Jodendom. De PThU is een moderne voortzetting van het vroegere Protestantse opleidingsinstituut in Kampen.

Terwijl in Nederland een deel van de Protestants christelijke leiding met grote afkeer van de politieke situatie rond Israël het liefst volledig afscheid wil nemen van de bijzondere band van hun Kerk met Israël en zelfs Joden en Jodendom, gaan stafleden en rabbijnenstudenten van het Schechter Institute college geven en college lopen in Amsterdam (en Groningen), terwijl de PThU stafleden en studenten naar Schechter komen. Niet voor losse congressen maar voor gastdocentschappen van enkele weken en hele semesters college lopen voor de studenten. Laten we maar zeggen theologen, dominees en rabbijnen in opleiding volgen

college op hun wederzijdse opleidingsinstituten en krijgen les van elkaanders leraren. Ongetwijfeld schokkend voor het meest behoudende deel van ieders achterban, maar met zending heeft het al helemaal niets te maken, wel met gelijkwaardigheid en respect. Het is een programma dat uitgaat van het verbreden van de horizon en het verdiepen van kennis over elkaar.

Gezien het Nederlandse karakter van dit samenwerkingsverband was ook de Aleh uitgenodigd bij de feestelijke ceremonie begin november 2018, toen in het Schechter Institute te Jeruzalem de 'aftrap' van het programma plaatsvond samen met onder andere de Nederlandse ambassadeur Gilles Beschoor Plug, de president van het Schechter Institute of Jewish Studies, prof. Doron Bar,



Het tekenen van het contract tussen dr. Lieve Teugels en prof. Doron Bar.



V.l.n.r. Ambassadeur Gilles Beschoor Plug; dr. Pinchas Mandel (SIJS); dr Lieve Teugels (PThU); prof. Doron Bar (SIJS); drs. Albert Nijboer (PThU), dr. Tamar Kadari (SIJS).

Schechter dekaan dr. Tamar Kadari, PthU internationale contactpersoon drs. Albert Nijboer en last but not least dr. Lieve Teugels, die weliswaar Joods is maar ook docent Semitica en Judaïca aan de Protestantse Theologische Universiteit in Amsterdam. Daarnaast geeft ze al enkele jaren les aan rabbijnenstudenten in Jeruzalem (vnl. midrash). De Erasmus+ subsidie is toegekend voor een periode van twee jaar en een erkenning van een band met Nederland die in wezen al ongeveer dertig jaar bestaat binnen Schechter kringen en de Bar Ilan Universiteit. Namen als prof. Joshua Schwartz (Bar Ilan Universiteit) en prof. Marcel Poorthuis (Universiteit van Tilburg) werden daarbij in herinnering gebracht.

Wat gaan de Israëlische academici en hun studenten doen in Amsterdam en Groningen? Er zijn mogelijkheden voor onderzoek naar de rijke Joodse geschiedenis van Amsterdam. Docenten en studenten maken kennis met de hedendaagse Joodse gemeenschappen, instellingen, archieven, bibliotheken en musea. Ze volgen college over het Oude en Nieuwe Testament, leren hoe christenen daarmee omgaan, geschiedenis, pastorale zorg etc. Omgekeerd leren de Nederlanders in Jeruzalem de geschiedenis van Israël en Jeruzalem kennen en volgen college bij Israëlische experts in Joodse Studiën en Bijbelstudie. PhD studenten kunnen langere tijd in Israël verblijven voor research en het raadplegen van Israëlische deskundigen.

Ambassadeur Gilles Beschoor Plug benadrukte dat de rol van religie vaak over het hoofd wordt gezien en was blij met de verdieping van de contacten op dit gebied. Professor Doron Bar, president van het Schechter Institute zei verheugd te zijn dat de Europese Gemeenschap het belang van academische uitwisseling tussen Europa en Israël erkent en met name het belang van Joodse studiën en de groeiende interesse in geschiedenis en heden van Israël: "Wij hopen dat deze partnerschap de deur zal openen naar verdere samenwerking met andere academische instellingen in Europa, wederzijdse kennisuitwisseling en blootstelling aan andere culturen."

Chaya Brasz

DR. JOZEPH MICHMAN-(MELKMAN)

TIEN JAAR NA ZIJN OVERLIJDEN – 1914-2009



Door Manfred Gerstenfeld

Het is tien jaar geleden sinds dr. Jozeph Michman (Melkman) is overleden. Voor wie het Nederlands Joods gebeuren in Israël volgt is het vanzelfsprekend dat hij een van de belangrijkste figuren was van onze gemeenschap. In de loop der jaren is echter ook duidelijker geworden hoe prominent zijn rol was in het Nederlandse Jodendom voor zijn Alia in 1957. Een goede biografie zou op haar plaats zijn. Wat hier volgt is fragmentair, met enkele persoonlijke herinneringen er tussendoor.

De vooroorlogse zionistische beweging in Nederland was klein. Een van haar belangrijkste onderdelen was de Joodse Jeugdfederatie (JJF). Melkman was lid van een daartoe behorende organisatie, de Mizrachistische Zichron Jaäkow in Amsterdam. Hij volgde Menachem Bolle op als voorzitter daarvan.

Een zelfbewuste Zionistische Identiteit

Bovendien volgde hij als voorzitter van de vooroorlogse JJF de legendarische Lion Nordheim op. Deze werd aan het eind van de oorlog door de Duitsers vermoord. Toen Nordheim rond 1930 lid werd van de JJF, zei Melkman: "Lion kwam tot ons als een geschenk. Hij had geen club gelopen of vergaderingen meegemaakt. Toen hij bij ons kwam, was hij ons al ver vooruit, niet slechts overtuigd, maar nog overtuigend Zionist."¹

1 J. Melkman, "Onze leraar Lion Nordheim, zichrono liwracha", in: *Zion en Galoet* (Amsterdam: Joachimsthal, 1957), p. 133.



Het is fascinerend dat het vooroorlogse zionisme aan deze Joodse jongeren een zelfbewuste identiteit gaf. De JJF wilde onder Melkmans voorzitterschap niet meedoen aan een felicitatietelegram van de algemene Nederlandse jeugdverenigingen bij de geboorte van prinses Beatrix in 1938, de latere koningin. In de tekst van dat telegram stond: "Wij kinderen van een klein volk." Melkman zei dat ondertekening een identificatie met het Nederlandse volk inhield, terwijl de zionisten zich als leden van het Joodse volk zagen.² De JJF stuurde haar eigen felicitatietelegram.

Een ander kenmerkend debat vond plaats toen de diensten in de jeugdsjoel van Zichron Jaäkow niet meer in de Asjkenazische maar in de modern-Hebreeuwse uitspraak – zoals in de Jisjoev in Eretz Yisraël – werden gehouden. De Amsterdamse opperrabbijn L.H. Sarlouis verbood dat in een halachische beslissing. Melkman viel Sarlouis daarover aan. Zichron Jaäkow gaf geen gehoor aan de opperrabbijn.

Melkman werd in 1939 uitgenodigd om lid te worden van het hoofdbestuur van Mizrachi. Toen hij daar op de Algemene Vergadering kwam zei de voorzitter, rabbijn Simon Ph. de Vries, in zijn openingswoord dat wie een opperrabbijn aanvalt, geen lid van het hoofdbestuur van de Mizrachi kon zijn. Melkman bedankte ter plaatse. Hij was een kwartier lang lid van dat hoofdbestuur geweest.³

2 Francine Puttmann, Hanna Blok, F.J. Hoogewoud, Jitsgak Moed (red.), *Markante Nederlandse Zionisten*, (Amsterdam: De Bataafsche Leeuw, 1996), Jozeph Michman, "Nederlands zionisme in de branding. Herinneringen aan zionisten uit de jaren dertig." p. 28-37.

3 Ibid.

Tijdens de bezetting

Tijdens de bezetting was Melkman niet minder actief. De versterking van de Joodse identiteit van de Nederlandse Joden en het verbreiden van de mogelijkheid van een hoopvolle toekomst door het zionisme, waren voor hem een "must".

In die zin publiceerde hij met David Koker de bundel Modern-Hebreeuwse poëzie (1941), met gedichten van o.a Tschernichowsky en Shlonsky in het Hebreeuws met Nederlandse vertaling. Samen met Hugo Heymans publiceerde hij in het kader van de Nederlandse Zionistenbond eind 1940 en eind 1941 ook Menorah 5701 en Menorah 5702 – Joods Jaarboek. Dat waren twee bundels met artikelen over de Tenach, Nederlands-Joodse geschiedenis, Joods sociale zorg en gedichten.

Na de Oorlog

Na zijn terugkeer uit het concentratiekamp Bergen-Belsen vervulde Melkman een belangrijke rol als publicist in het Nederlandse Jodendom, alsmede andere functies in de gedecimeerde gemeenschap. Hij promoveerde in 1951 met een proefschrift over de 18de eeuwse Amsterdams-Sefardische toneelschrijver en dichter David Franco Mendes. Het proefschrift getuigt van zijn historische en literaire inzicht. Dit boek, dat hij mij gaf met persoonlijke opdracht, is mij dierbaar.

Melkman was journalist, activist en auteur. Tussen 1945 en 1948 was hij redacteur van De Joodse Wachter. Hij en zijn vriend, Max Gans, waren samen redacteurs van het Nieuw Israëlitisch Weekblad. Melkman was hoofdredacteur. Zij hadden grotendeels dezelfde inzichten. Gans vertelde me eens dat lezers vaak dachten dat sommige felle artikelen door Melkman waren geschreven terwijl ze van zijn hand waren.

Het NIW was het enige overgebleven Joodse weekblad na de oorlog. Het heeft een belangrijke rol gespeeld in Joods Nederland. Aandacht aan culturele aspecten nam een bijzondere plaats in onder Melkmans redacteurschap.

Boeken

Melkman schreef ook over Israël. Artikelen van hem zijn gebundeld in Zion en Galoet. De volgende tekst uit 1951 had vandaag geschreven kunnen worden: "Indien gij naar elders vlucht, dan sleept gij Uw galoeth mee voor U, Uw kinderen en de Joden die daar reeds wonen. Terwijl gij door de alija de veiligheid van de Joden en daardoor voor Uw kinderen en daardoor ook voor U vergroot. Dat is geen garantie voor morgen, maar het is een bijdrage aan de toekomst, die thans gesteld moet worden, als een van de belangrijkste mitswot, die de Jood kan vervullen."⁴

Meteen na de oprichting van de staat Israël schreef Melkman het boek Israël (1949). Daarna vertaalde hij Rufus Learsi's A History of the Jewish People uit 1950; het boek werd in 1955 in het Nederlands gepubliceerd onder de titel: Het Joodse Volk – Van De Verwoesting van Jeruzalem Tot Onze Dagen. Hij introduceerde met zijn Meesters van de Hebreeuwse Vertelkunst (1957) modern Hebreeuwse schrijvers, tot dan onbekend in Nederland. Later zou hij ook Agnon vertalen, nadat deze de Nobelprijs kreeg.

Een van zijn boeken – hij woonde toen al in Israël – waarin de scherpte van zijn intellectuele inzicht in de loop der jaren nog duidelijker is geworden is Geliefde Vijand. Dit in 1964 verschenen boek behandelt het beeld van de Joden in de naoorlogse Nederlandse literatuur. Melkman zei me dat hij het geschreven had als reactie op een onvolledig artikel over hetzelfde onderwerp van dr. Henriette Boas in het NZSO-jaarboek van 1960.

Ik heb Geliefde Vijand onlangs herlezen. Het toont Melkmans algemene eruditie alsmede zijn kennis van de Nederlandse literatuur en geschiedenis. De meeste Nederlandse schrijvers uit wier werken hij citeert

4 J. Melkman, "Als een verwaaid blad", in: Zion en Galoet, (Amsterdam: Joachimsthal, 1957), p. 21.

zijn vergeten. Hij zag toen al de ambivalentie jegens de Joden en de geschiedvervalsing en vervaging die tot op de dag van vandaag Nederland kenmerkt. Hij schrijft over auteurs die de onware indruk gaven “dat alle Nederlanders gelijkelijk en zonder enige nuances de vervolging der Joden afkeuren en bereid zijn hiertegen actief op te treden.”⁵

Wat deze Nederlandse literatuur kenmerkt – en het zijn vele auteurs die Melkman citeert – is dat er geen zelfbewuste Joden met een orthodoxe of zionistische identiteit in beschreven worden. Deze twee Joodse identiteiten speelden in de naoorlogse Joodse gemeenschap daarentegen een belangrijke rol. De erotische figuur van de Joodse vrouw komt herhaaldelijk naar voren, o.a. in De rimpels van Esther Ornstein van een van Nederland grootste schrijvers uit die tijd, Simon Vestdijk.

Hoofd van het Tarboetressort

Een andere belangrijke functie die Melkman vervulde was die van hoofd van het Tarboetressort van de Nederlandse Zionistenbond (NZB). Dat deed veel meer dan cursussen Hebreeuws organiseren. Toen de Jewish Agency in de zomer van 1953 een Hebreeuws seminarium organiseerde in Oxford, reisden Melkman en zijn vrouw Fré met een Nederlandse groep van vooral jongeren, waaronder ik, daarheen. Het werd een overgetelijke ervaring.

We vlogen naar Londen, mijn eerste vliegreis. Het seminarium duurde bijna een maand. Ik was net overgegaan naar de vijfde klas Joodse HBS. In Oxford ging een nieuwe wereld voor mij open. Daar doceerden in het Hebreeuws top-hoogleraren van de Hebreeuwse Universiteit, de filosoof Nathan Rotenstreich en de opvoedingsfilosoof Akiva Ernst Simon, beiden Israëlprijs-winnaars. Simon gaf ook twee lezingen over Martin Buber en Frans Rosenzweig, die hij goed gekend had. Na afloop van het seminarium namen de Melkmans ons mee voor een dag toerisme in Londen. Mijn eerste bezoek aan deze stad. We kregen zelfs een lunch in een koosjer restaurant in Baker Street.

Na mijn eindexamen HBS in 1954, was het zomerseminarium van de Jewish Agency in Edinburgh. Opnieuw vele belangrijke ervaringen. Onder de topleraren was de grote kenner van het Jodendom in de vroege Moslimwereld, prof. S.D. Goitein van de Hebreeuwse universiteit. Prof. Ephraim Urbach was een beroemd hoogleraar Talmoed aan dezelfde universiteit. Zijn Talmoedlessen op het seminarium waren van een veel hoger niveau dan ik ooit voordien gehoord had. Ook de latere Israëlische president Zalman Shazar bezocht ons. De wellicht destijds belangrijkste Israëlische schrijver Samech Yizhar (Yizhar Smilansky) sprak over Hebreeuwse literatuur. Ik liep daar eens door de bossen met hem. Hij riep: “Hier is alles af, in Israël zijn wij aan het begin.” Hij schonk me een van zijn boeken met opdracht.

De Palmach-dichter Haim Gouri was er ook met zijn vrouw Aliza. Kort voor zijn dood, bijna 65 jaar later, in 2018, zei ik tegen hem dat ze tijdens dat seminarium zo verliefd waren. Hij antwoordde onmiddellijk: “Dat zijn we nog steeds.” Tijdens het seminarium, dat samenviel met het Edinburgh festival, bezocht ik een opvoering van Shakespeare’s Macbeth door de beroemde toneelgroep Old Vic. Later zou Melkman soortgelijke, veel kortere winterseminaria in Nederland organiseren. Meestal in het congrescentrum Pietersberg in Arnhem. Enkele malen kwam Natan Dasberg uit Israël over. Hij was een charismatisch leraar voor de toen al naar lauwheid neigende Nederlands Joodse jeugd.

5 J. Melkman, *Geliefde Vijand, het beeld van de Jood in de naoorlogse Nederlandse literatuur*, (Amsterdam: De Arbeiderspers, 1964), p. 24.

In Israël vervolgde Melkman onder andere zijn werk over de geschiedenis van Joods Nederland. Voor Yad Vashem schreef hij samen met zijn zoon, de hoogleraar Dan Michman, en met bijdragen van Hartog Beem Pinkas Hakehillot: Holland (1985), dat later in het Nederlands werd vertaald onder de naam Pinkas. Dit boek werd een paar jaar gebruikt op middelbare scholen van Nederland in lessen over multiculturalisme.

Samen met de hoogleraar Jiddisj, Marion Aptroot, vertaalde hij de in het Nederlands-Jiddisj geschreven Discoursen in het Hebreeuws. Het waren de wederzijdse schotschriften van de Alte en de Nije Amsterdamse kille uit het einde van de achttiende eeuw. Het toonde een ander facet van Melkmans veelzijdige kennis: het begrijpen van het uitgestorven Nederlands-Jiddisj.

Het boek Michmanei Yosef uit 1994, samengesteld door de hoogleraren Dan Michman en Yosef Kaplan, bevat vele artikelen van Melkman over het Nederlandse Jodendom uit periodes zoals de Emancipatie, de tijd tussen de beide wereldoorlogen, de Sjoa en de periode daarna.⁶

Mijn vrouw Marianne z.l. en ik nodigden de Michmans af en toe uit voor de vrijdagavondmaaltijd. Later, nadat zijn vrouw ziek was geworden, kwam hij alleen. Hij betoonde haar veel liefde en zorg; ze stierf in 1991. Tijdens deze maaltijden leerde ik veel over het Nederlandse Jodendom en kreeg er veel meer interesse voor. Hij antwoordde altijd vriendelijk en gedetailleerd op de vragen daarover van mijn oudste zoon Dan, die een jaar lang in Amsterdam gestudeerd had. Het was een zeer gewaardeerd gebaar dat hij mij uitnodigde voor het bestuur enige tijd na de oprichting van het Instituut voor Onderzoek naar de Geschiedenis der Nederlandse Joden.

Ik hoop dat Melkmans biografie er inderdaad komt. Zijn nagedachtenis zij tot zegen.

6 Dan Michman and Yosef Kaplan (red.), Michmanei Yosef, (Jerusalem: Center for Research on Dutch Jewry, The Hebrew University, 1994), Hebreeuws.

Autohuur tarieven vanaf € 24,-* per dag



- Laagste eigen risico • Geen extra verzekeringen bij aankomst • No nonsense voorwaarden

www.bbcarrental.com



BB&L
Car rental made personal

'HALFJODEN': PHILO BREGSTEIN OP ZOEK NAAR ZIJN HERKOMST

Aanleiding tot deze overwegingen is het recente boek van Philo Bregstein, *De gestolen tijd, op zoek naar mijn Joodse familie*, uitgave Boom 2018. De vader van de schrijver, Marcel Bregstein, was een bekend jurist, hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam, collega en vriend van mijn vader. Hij was een totaal geassimileerde Jood, een keurige echte Nederlander. De vader van Marcel, grootvader van Philo, had op 18-jarige leeftijd zijn geboortedorp Panemune, dichtbij Kaunas in Litouwen, verlaten, mede vanwege de sfeer van antisemitisme die daar heerste.

De verschillende verhalen over de zoektocht naar zijn roots (her)las ik met genoegen. Ik kreeg zelfs een eervolle vermelding van mijn (minimale) bijdrage aan het boek *in statu nascendi*.

Een belangrijk thema vormt de doodsoorzaak van grootvader en vader, beiden omgekomen na een val uit het raam, waarbij de vraag naar zelfmoord een belangrijke rol speelt en dit is een weerkerend onderwerp bij deze navorsingen. Het opsporen van familieleden en nakomelingen op verschillende continenten wordt er niet makkelijker door gemaakt, dat vele leden van de uitgebreide familie, die niet op tijd weg konden komen uit Litouwen, tijdens de Tweede Wereldoorlog door de nazi's en hun enthousiaste Litouwse helpers zijn vermoord. De gegevens zijn wisselend, maar zo'n 95% van de Joden aldaar zijn omgekomen. Daarbij komt dat sommige Bregsteins, de Amerikaanse tak, zich Breakstone zijn gaan noemen. De kleurvolle Grisja, neef van de schrijver, speelt in dit alles een centrale rol.

Dit is geen echte boekbespreking in de ruimere zin van het woord. Het boek van Philo (Rolf) Bregstein is meer een aanleiding om hier iets te schrijven over 'halfjoden'. De mystieke aantrekkingskracht van het Jodendom voor 'halfjoden' is een verschijnsel waar ik meerdere malen persoonlijk mee te maken heb gehad met kennissen die thuis volkomen onkundig waren gehouden van dat aspect van hun afkomst en dan op latere leeftijd meer wilden weten. Het bloed kruipt waar het niet gaan kan. En niet alle kinderen met die specifieke achtergrond kiezen ervoor om dat verleden open te breken. Ik haak hier mede vooral aan op de betiteling 'vaderjood', die in mijn ogen zacht pejoratief is. Dat is niet zomaar uit de lucht gegrepen, want de 'moederjood' is bij voorbaat al geaccepteerd in de schoot van het Jodendom vanwege de halacha (de Joodse wetgeving of gedragsleer) waar de vrouwelijke lijn bepalend is. Tegen de stroom van dit godsdienstig vooroordeel in moet de 'vaderjood' zwemmen om zijn plaats te verwerven, tenminste in wat liberalere Joodse kringen. Bij de orthodoxe Joden is dit een *no-win* situatie.

Uiteindelijk raakt mij het meest Philo's groeiende belangstelling voor het Jodendom en zijn begrip voor zijn ouders met daarop volgend de postume verzoening met hen. Vooral speelt daar de ontkenning en het zwijgen van de vader van Philo, die eigenlijk altijd en alles wat enigszins Joods was uit de familiegeschiedenis totaal had uitgewist tegenover zijn zoons. Vaak is daarbij de verborgen bedoeling om het Joodse onheil, zo bekend door de noodlottige geschiedenis van de Joden, af te wenden. Dat alles was natuurlijk zinloos geworden toen de oorlog uitbrak. maar de belangstelling begon toch pas veel later. Philo schrijft daarover: "De schok van het ontwaken kwam pas in 1967 bij het lezen van *Ondergang* van Jacques Presser"; het zou nog jaren duren voor deze realisatie tot daden leidde die uitmondde in dit boek.

Zijn niet-Joodse moeder speelt een andere rol bij het verleden van de schrijver door niets los te laten van hoe zij haar man in de oorlog als 'gemengd gehuwde' heeft beschermd. Wel vertelde zij over andere daden van verzet, die de kinderen maar half geloofden.

Het is nu niet zo dat Philo na jaren van reizen en ontmoetingen met steeds nieuwe verre en nabije familieleden zich bekeerd heeft tot het Jodendom en een gelovige is geworden, maar zijn kennis, begrip en belangstelling daarvoor zijn duidelijk vergroot.

Eldad Kisch

Het boek: Philo Bregstein, *De gestolen tijd. Op zoek naar mijn Joodse familie*, uitgave: Boom 2018.

Philo Bregstein in Jaffo





WANNEER HEB JE NOU EIGENLIJK 'SUIKER'?

Al lang geleden – bij de jaarlijkse bloedproef in de kliniek van het ziekenfonds – zei mijn dokter, dat ik suikerziekte ontwikkelde. Je bent dan 'gvoeli', een grensgeval. Ik moest veel gaan wandelen (zonder te slenteren) en op dieet. In de papieren stond dat mijn glucosegehalte 106 was en ik moest weer onder de 100 zien te komen. Ik had eigenlijk het gevoel dat de manier van meten toen net was veranderd, zodat het ziekenfonds meer suikerzieken kon registreren en er meer subsidie voor zou komen, maar ik doe sindsdien mijn best. Ik voel me goed en ben afgevallen, maar ik kwam nooit meer onder de 100.

Bij de jaarlijkse bloedproeven van het ziekenfonds verschijn ik met een lege maag, na acht uur vasten. Dan zwerft het resultaat tussen 105 en 120. Eén keer had ik 126 en daar schrok ik van omdat ik wist dat je, als je over die 126 gaat, echt suikerziekte hebt. In de kliniek zit een 'achot' (verpleegkundige), die me ook wel eens binnenroept als ik daar voor iets anders ben: "Even suiker meten!" Dan ben ik onvoorbereid en heb lekker gegeten. Als ik dan 116 heb, roept ze: "Geweldig!" Dan sputter ik, dat het toch te hoog is maar ze zegt: "Nee hoor, je hebt al gegeten toch?" En tegen de andere achot zegt ze trots (op mij): "Hie sjomeret!", wat betekent dat ik me aan mijn dieet houd, wandel en ook geen medicijnen nodig heb. Eigenlijk snoep ik wel elke dag iets, maar dat weet zij niet.

En nu komt het grote wonder. Ik moest onlangs voor een kleine ingreep met lokale verdoving in een kliniek van het ziekenhuis zijn. Ik hoefde niet met een lege maag te komen en had lekker ontbeten. Het eerste wat het verplegend personeel daar deed was het meten van bloeddruk en glucosegehalte. "Uw suiker is veel te laag, alleen maar 73. Heeft u wel gegeten?" Ik viel bij wijze van spreken van mijn stoel; 73! Was hun meetapparaat wel in orde of misschien van een ander merk dan bij het ziekenfonds? Ja, ik had wel gegeten. Om mijn glucosegehalte wat op te vijzelen smeerden ze een boterham voor me met een dun laagje kwark, die ik lekker oppeuzelde. Maar begrijpen doe ik het niet. Ik probeer wel nog steeds onder de 126 te blijven bij het ziekenfonds.

Henny Pfeffer

Naar aanleiding van dit verhaal over suikerziekte leek het een goed idee om over deze sterk verbreide ziekte een paar woorden toe te voegen. Suikerziekte (diabetes mellitus) is een zeer frequent probleem in de westerse wereld. In Israël heeft meer dan 20 % van de bevolking boven de 65 jaar suikerziekte, dat is iets meer dan één op vijf inwoners bij de Joodse bevolking. Deze opkomst is te wijten aan de ruime mogelijkheid om veel en zoete voedingsmiddelen te nuttigen, zonder dat we daar moeite voor moeten doen. De ‘derde wereld’ loopt nog wat achter bij het westen, maar haalt ons aardig in. Het aantal suikerzieken in de hele wereld vertoont een enorm stijgende lijn.

De algemeen geldende criteria voor de diagnose van suikerziekte staan tegenwoordig op:

- ▶ Nuchtere (na 8 uur vasten) bloedsuikerwaarde van 126 mg/dl glucose of hoger;
- ▶ Een willekeurige, niet nuchtere bloedsuikerwaarde van 200 mg/dl glucose of hoger;
- ▶ Een waarde van HbA1c (een soort integratie van bloedsuikerwaarden over de voorgaande drie maanden) van 6.7 % of hoger.

Meestal worden meer dan één van deze criteria onderzocht.

Vaak is er een beginfase van pre-diabetes, met lagere waarden in de genoemde testen, die iets hoger zijn dan de geheel normale waarden, een soort waarschuwing dat we op weg zijn – de verkeerde kant uit – naar volledige suikerziekte en dan is het noodlot nog afwendbaar met een strikt dieet en meer beweging in ons sedentaire leven. Die maatregelen kunnen ook helpen als er al echt van suikerziekte wordt gesproken; soms is het mogelijk om dankzij verstandige input van eten en energiebesteding het aantal gebruikte geneesmiddelen te verminderen.

Dit is niet bedoeld als handleiding. Als er enige twijfel is en ook als u in de familie veel suikerzieken aantreft, raadpleeg dan uw huisarts.

Eldad Kisch

Het is heel speciaal om in een soort museum te wonen met zoveel pittoreske straatjes. Dat geldt voor iedereen die in de 'Rova', de Joodse wijk in de Oude Stad van Jeruzalem, woont. Het brengt interessante uitdagingen met zich mee voor het vervoer. Alleen al om bij de Rova te komen met een voertuig moet je via de Jaffapoort, en verderop door een soort tunneltje. Toen ik naar de Rova verhuisde, leverde dat meteen een avontuur op: ik stond voor mijn nieuwe huis op de verhuizers te wachten, toen ik een telefoontje kreeg: er was iets bovenin het tunneltje aangebracht waardoor de doorgang ineens lager was geworden en zelfs het speciale – extra kleine – verhuisbusje dat mijn verhuisbedrijf gebruikte, kon er nu niet meer doorheen. Ze moesten een ander busje laten komen en alles overladen en in twee keer naar mijn huis toe rijden: of ik even 800 shekel extra wilde betalen!

Ook de twee buslijnen die een rondje rijden vanaf of via de Rova maken gebruik van extra kleine busjes. Daar komt bij dat er in de Oude Stad tamelijk vaak drukbezochte festivals zijn en speciale religieuze gebeurtenissen bij de Kotel (Klaagmuur): dan wordt alle autoverkeer vanaf de Jaffapoort afgesloten. Ook bussen worden omgeleid en komen niet verder dan buiten de Zionspoort. Ze blijven dus buiten de muren van de Oude Stad en komen niet in de Rova. Wat wel erg prettig is: het 'minhal hakehilati' (wijkbestuur) heeft een sms-service die – als je je inschrijft – alle Rova inwoners in het Hebreeuws voorziet van het laatste nieuws over dit soort afsluitingen (en eventuele andere calamiteiten).

En dan zijn er ook nog de straatjes zelf. Vele hebben gedeelten met traptreden. Niet handig voor alles op wielen. Dat is kortgeleden met een grootse actie aangepakt: overal waar dat kon en het niet echt te smal of te steil was, zijn nu naast de treden ook een soort geleidelijk omhooggaande opritjes aangebracht met anti-slipstenen. Dat scheelt! Echter, het kon niet helemaal overal en in sommige straten kan het dus gebeuren dat je met je kinderwagen of rolstoel halverwege ineens toch een stukje met alleen treden tegenkomt, waarna iets verderop de opritjes naast de traptreden weer gewoon doorgaan, alsof er niets aan de hand is en ieder voor zichzelf de problemen van die onderbreking wel even oplost.

Ook voor de bekende lange trap omlaag vanuit de Rova naar de Kotel, zijn plannen ter verbetering: een lift is in de maak en bovendien is er subsidie toegekend voor de toekomstige bouw van een heuse kabelbaan vanaf het 'Eerste Station' (het oude treinstation, vlakbij Emek Refaim, een stukje buiten de Oude Stad) naar de Kotel, met nog een paar tussenhalthes ook! Zo'n kabelbaan slaat natuurlijk alle hindernissen over. Een groot deel van het jaar is er nu een klein geel treintje dat toeristen rondrijdt vanaf de Jaffapoort naar de Stad van David, via de Kotel.



Verhuizing



Electrische personenwagen



Handkar voor vervoer van brood

Vuilnisauto



Binnen de Rova worden de meeste goederen vervoerd met handkarren en elektrische wagens in allerlei soorten en maten. Het vuilnis wordt opgehaald met rode dieseltractors met een laadruimte. Onvoorstelbaar dat dit is toegestaan; gigantische herrie en dieselstank. Bij mijn vorige huis was de dagelijkse stopplaats om het vuilnis op te halen, om 7 uur 's ochtends, pal voor mijn raam. En dat was, zoals de meeste ramen in de Jeruzalem, bepaald niet goed geïsoleerd. Meestal zetten de vuilnisophalers de motor wel af tijdens het inladen maar soms was de motor half stuk en durfden ze dat niet

omdat hij dan misschien niet meer zou willen starten. Ik ben een keer zelfs met een jas over mijn pyjama het huis uit gevlucht omdat ik bang was vergiftigd te worden.

Tegenover al dit ongemak staat wel dat er bijna geen autoverkeer is toegestaan in de Rova, zodat de rest van de dag aardig uitlaatgassenvrij is, heel bijzonder in een grote stad als Jeruzalem. Waar laten mensen dan hun auto als ze die hebben? Er zijn twee grote parkeerruimtes bij de bushalte, dus helemaal aan de rand waar de bus kan komen. Bewoners moeten daar – tegen niet geringe betaling – hun auto neerzetten en ook eventuele gasten of reparateurs en bezorgers kunnen daar parkeren. Taxi's mogen soms wel naar binnen. Verder moet je lopen, of een elektrisch wagentje bellen, een soort piepkleine taxi, die personen vervoert. Alleen gehandicapten hebben een parkeerplaats bij hun huis. Maar daarvoor moeten ze dus wel aan of vlakbij de paar iets bredere straten wonen, die min of meer middendoor de Rova lopen.

Ik ben binnen de Rova twee keer verhuisd. Dat gebeurt over het algemeen met handkarren en/of van die elektrische karren maar soms ook met een auto met een aanhangwagen en tot mijn grote verbazing werd de eerste keer mijn luie stoel op iemands rug vervoerd, lopend!

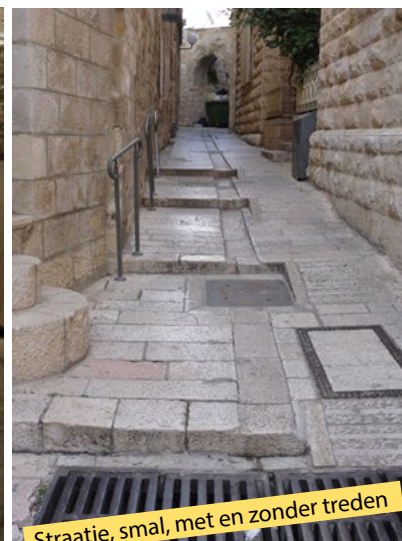
Navah Verhoeven



Electrisch goederenvervoer



Ambulance



Straatje, smal, met en zonder treden



MEDAILLES KRIJGEN HUN EINDBESTEMMING



(Waarschijnlijk) Nardus Schrijver (1925)

Ze hingen in een mooi kastje aan de muur bij de familie Simha-Schrijver thuis in Haifa. De medailles en andere onderscheidingen, die opa Nardus Schrijver eens had gekregen. Met het verlopen van de jaren kwam toch de vraag, wat te doen met de inhoud van het kastje, wie heeft er interesse voor? Al spoedig bleek, dat de familie geen echt sentimentele gevoelens had om ze te bewaren. Wie was eigenlijk die grootvader, die niemand gekend heeft en waarom al die onderscheidingen?

Nardus Schrijver werd in 1869 geboren in Amsterdam en bezweek aan de verwondingen van een schotwond – al na de bevrijding – in Theresienstadt. Hij was laat, op 43-jarige leeftijd, met Emilie Adelaide Schaap getrouwd en samen kregen zij een zoon, Hans Schrijver z.l.

Verschillende artikelen werden in de loop der jaren over hem geschreven. Ter gelegenheid van zijn artsensjubiläum op 5 april 1934 vertelt P.A. de Wilde in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde: “onze parnes dr. N. Schrijver vierde op 17 maart 1934 zijn 40-jarige artsensjubiläum. Zijn artsens studie begon hij in 1885. Op 25 juni 1894 werd hij aangesteld als officier van gezondheid bij de landmacht en volbracht een prachtige carrière. Hij doorliep alle rangen en werd inspecteur van de geneeskundige dienst der landmacht. Na pensioen in 1929 als luitenant-generaal was hij nog enkele jaren werkzaam bij het Centraal Beheer, in verband met de uitvoering van de Ziektewet. Verder speelde hij ook een belangrijke rol bij de werkzaamheden van het Rode Kruis.”

Onderscheidingen, die hem in de loop van zijn actieve dienst werden uitgereikt waren o.a. ridder Nederlandse Leeuw en grootofficier Leopold II. Bovendien ontving hij Rode Kruis-onderscheidingen van Nederland, Polen, Spanje, Oostenrijk en Zweden. In 1930 werd hij benoemd tot lid van het NIG-kerkbestuur te Den Haag.

In overleg met de familie werd besloten de onderscheidingen te schenken aan het Joods Historisch Museum in Amsterdam, waar men er interesse in toonde. Tijdens een familiebezoek aan Holland reisde Eline Simha-Schrijver op 5 oktober naar het museum en overhandigde de doos met inhoud.

Zo kregen in totaal tien medailles en vijf reversversieringen hun vaste eindbestemming.

Jetty Rosner



Alle medailles van Nardus Schrijver





Betty Rosenbaum in 1945

VERHALEN UIT DE ACHTERHOEK

Voor de oorlog had Eibergen in de Gelderse 'Achterhoek' een grote bloeiende Joodse kehilla met een sjoel en vele Joodse activiteiten. Mijn moeder Johanna Frederika Suzanna Zion trouwde daar in augustus 1940 met Ephraim Izaäk Levie Rosenbaum uit Roden en samen vestigden ze zich in Amsterdam, waar hij werkzaam was als apotheker.

Zij hebben samen met mijn broertje de bezetting niet overleefd, maar zelf ben ik door bemiddeling van de ondergrondse ondergedoken bij de gemeentesecretaris van Eibergen (gefusilleerd op D-Day). Na de oorlog kwam ik in huis bij mijn oom Julius J. Zion, die samen met zijn broer Sallie de familietextielzaak weer kon opzetten in Eibergen: Centraal Warenhuis Gebroeders Zion.

Joods leven na 1945

Na de oorlog telde de kehilla Eibergen maar een paar families. Voor de Jomtovdagen moesten we dus of naar Borculo (vooral om minjan te maken) of naar Enschede. Ik zat dan bij de vrouwen aan lange tafels – er werd reuze gekletst (geroddeld). Ik volgde de gebeden niet echt vanwege moeite met het lezen van Hebreeuws, ofschoon ik al les had. Vaak moest ik dan 'helpen' met het aankleden van de Tora-rol na het lezen, of papiertjes uitdelen aan de mannen (een teken dat ze werden opgeroepen voor een 'misjeberre').

Het staat me nog duidelijk voor ogen dat we met Jom Kippoer in Borculo waren. Ik sliep toen in een heel groot bed bij tante Henny en oom Joop Meyer. 's Morgens in sjoel mikte 'oom' (iedereen werd oom genoemd) Wolf met noten en ik rende altijd om ze op te pikken. Om ongeveer half twaalf ging ik naar het huis van tante Henny en klokslag twaalf mocht ik dan de vasten breken met heerlijke aangebrande gehaktballetjes, erwttjes, gebakken aardappels en waarschijnlijk appelmoes. Ik vond dat zo zalig.

Er waren eigenlijk geen kinderen van mijn leeftijd. Naomi Noot, naast wie ik vaak mocht zitten, was ouder en las al serieus de gebeden met haar tante Colthof. Soms las ik de Hollandse tekst van de gebedenboeken, doch dat was een zeer moeilijke taal die ik bijna niet begreep.





Betty Kazin-Rosenbaum in Peize (bij Groningen). Deze molen is door haar grootvader Izaak Rosenbaum in 1927 uit de USA geïmporteerd om het water uit het land te pompen

Een keertje, terwijl we reuze kletsten, lette ik niet op de weg en met een vaartje vloog ik van de dijk in de sloot. En dat vlak voor de grote dubbele bocht. Daarna was ik doodsbang voor die bepaalde plek, want ik moest altijd naar school in Lochem fietsen.

Een keer waren we in Borculo uitgenodigd bij oom Louis Meyer. Dat was me een feest. Het voorgerecht was iets met vlees, daarna vlees met soep, hoofdgerecht was vlees met iets. Enfin, er werd reuze gesmuld. Ik was heel dol op oom Louis, want hij gaf ook altijd een extra stukje worst als we af en toe bij Samson (sjochet bij de koosjere slager in Enschede) kwamen om vlees op te halen. Meestal bestelde tante Nora het per telefoon en werd het pak vlees met de GTW-bus naar Eibergen gestuurd.

Een keer kwam opperrabijn Berlinger bij ons (hij dronk thee en kreeg speciaal gebakken boter/gemberkoek). Hij heeft toen gezegd (en dat vergeet ik nooit van mijn leven): "Het minjan maken op sjabbat is zeer belangrijk, doch een probleem. Technisch kunnen we het oplossen: als meneer Zion de auto VOOR sjabbat aanzet, kan hij de mitswa van minjan maken". De latere jaren gingen we meestal naar sjoel en familie in Enschede.

Als kind moest ik altijd zorgen voor de JNF-acties. Ik kreeg een lijst van mensen die ik moest bezoeken met een potje honing (helemaal uit Israël) en dan gaven ze me een donatie voor het JNF. Ik deed dit altijd met tante Fie Menco-Van Gelder, die ook in Eibergen woonde. We fietsten dan samen van Eibergen naar Borculo. Een keertje, terwijl we reuze kletsten, lette ik niet op de weg en met een vaartje vloog ik van de dijk in de sloot. En dat vlak voor de grote dubbele bocht. Daarna was ik doodsbang voor die bepaalde plek, want ik moest altijd naar school in Lochem fietsen.

We hadden thuis een koosjere huishouding. Het was niet zo ingewikkeld. Het vlees kwam van Samson in Enschede of soms van Mouwes in Mokum. In onze achtertuin



De synagoge van Eibergen (coll. Geert Sloot)

"Eén keer ging ik met de kippendoos naar het station en toen ik de bus wilde instappen vloog de kip uit de doos. Het was echt om te lachen, de chauffeur en diverse passagiers renden achter de kip aan (op een drukke verkeersweg) om hem te pakken. Enfin, hij heeft zijn lot niet gemist."

stond een groot kippenhok en het was mijn taak ze iedere dag te voeren en de eieren eruit te halen. Dit voor of na schooltijd. Woensdagmorgen voelde Juul de kippen (of ze eitjes hadden) en dan koos hij een kip die op 'vasten' werd gezet. Na de middag pakte hij de kip in een doos met een touw eromheen. Ik ging dan altijd met de bus van kwart over vier naar Joodse les in Borculo. Eén keer ging ik met de kippendoos naar het station en toen ik de bus wilde instappen vloog de kip uit de doos. Het was echt om te lachen, de chauffeur en diverse passagiers renden achter de kip aan (op een drukke verkeersweg) om hem te pakken. Enfin, hij heeft zijn lot niet gemist. Via Neede kwam ik in Borculo en gaf de doos af bij Colthof, waar oom Louis was om hem te slachten. Ik ging dan naar Joodse les en daarna haalde ik de kip op (natuurlijk ingepakt in 'de' doos). Het was altijd goed dat ik daarna de rechtstreekse bus van Borculo naar Eibergen nam. 's Avonds kwam oom Sallie altijd de 'kip uithalen': alle darmen en ingewanden, zo ook eitjes, lever, maag etc. die dan in de soep kwamen. Donderdags kasjerde Nora de kip en 's avonds werd die opgezet voor de soep (met alles erin). Onbeschrieje, vrijdag kwam de kip uit de soep en werd dan... nog een keer gebraden!

Ik herinner me dat we voor Pesach altijd naar het winkeltje van mevrouw Spitz in Enschede gingen om Pesachspullen te kopen. Het was me een echt stinkeltje en vaak stond tante Nora dan uiteindelijk achter de toonbank om de artikelen uit te zoeken en te verkopen.

Joodse les in Borculo

In het begin (1946/7) had ik les bij mevrouw Elzas in een heel mooie villa in Borculo (ze zijn later verhuisd naar Ierland) samen met Renee Grunenberg (Borculo) en Dicky Heilbron (Lochem). Daarna kregen we les in sjoel, o.a. van oom Louis die ons alle tijden van Hebreeuwse werkwoorden inpompte (in het Asjkenazisch) en zeer moeilijke Tora-verklaringen uitlegde. Van het Joods onderwijs kwamen ook leraren uit Amsterdam (o.a. de heer Goudsmit). Ik moest dus iedere zondagmorgen en woensdagnamiddag naar Borculo fietsen. Zodoende hoefde ik het laatste uur 'bijbelles' op de gewone lagere school in Eibergen niet bij te wonen. Op school was ik het enige Joodse kind en mijn klasgenoten waren altijd jaloers, daar ik veel 'vrije dagen' had ter gelegenheid van de Jomtov-dagen en in Nederland ook nog dubbel! Wel liet ik ze vaak met Pesach matses proeven. Van de grote Hollandiadoos deelde ik matses uit aan de burens en familievrienden.

De bijeenkomsten van de jeugdvereniging Bne Akiva vonden plaats in de Borculose sjoel met alle kinderen uit de gehele omgeving (Neede, Borculo, Ruurlo, Lochem etc.). Vaak reden we zondags naar Enschede en dan ging ik naar Hasjalsjelet. De Joodse kinderfeesten van de heer Slagter waren ongelooflijk. In de vakanties mocht ik soms naar de grote stad Amsterdam en ging ik naar Haboniem en sowieso naar Jozeboko en de jeugdkampen.

Betty Kazin-Rosenbaum, Zichron Ya'akov

LEEG HUIS

Gedichten over leven
met Alzheimer
door Shlomo Ganor

1

*Ontbreekt
Ontbreekt mij
Mijn vrouw ontbreekt
Heeft alleen haar lichaam achtergelaten
Leven zonder ziel
Brein zonder inhoud
Tussen ons communicatie
Verslapt
Waar is haar verstand?
Mijn verstand weigert te aanvaarden
Dat zij niet meer in zich opneemt
Het gisteren begrepen
Ze kent haar huis niet meer
Het eergisteren vanzelfsprekende
Leven niet meer mijn liefste afwezig
Haar kinderen zijn vreemden
Weet niet meer wie haar man is
Die jaren, de jaren van haar ziekte
Intieme omgang met haar ontbrak...*

*Mijn schat ontbreekt mij
Mijn schat ontbreekt
Ontbreekt mij
Ja, mij*

2

*Ik heb haar achtergelaten in de teugels
Van een huis voor mentaal verzwakten
Ik verzwakt door haar degenereren
Daar staart ze voor zich uit
Tussen slaap en slaap
Bij ieder bezoek vraag ik me af
Waarom?
Waarom heb ik haar slecht behandeld?
Heb ik haar slecht behandeld?
Uit gemakzucht, uit onwil?
Of...?

Salon, slaapkamer en keuken leeg zonder jou
Dof zonder mijn liefste
Glansloos mijn schat ontbreekt
Zonder vreugd een plaag een ellende
Het is geen thuis -
In jouw afwezigheid*

ONROEREND GOED ONTROEREND GOED?

DE LAATSTE DECENNIA IS BELEGGEN IN ONROEREND GOED ZEER IN ZWANG. VROEGER WAS DEZE VORM VAN BELEGGEN VOORNAMELIJK WEGGELEGD VOOR DE MEER WELGESTELDEN, NU DOET EEN ZEER BREDE LAAG VAN DE BEVOLKING ER AAN MEE.

DEFINITIE

Wat wordt verstaan onder onroerend goed? Onder onroerend goed wordt verstaan de grond of een zaak die duurzaam verenigd is met de grond (goederen die niet verplaatst kunnen worden). Het begrip 'vastgoed' wordt hiervoor ook wel gebruikt, maar heeft anders dan 'onroerende zaak' geen juridische betekenis. Bij vastgoed wordt vaak de grond niet meegenomen, maar alleen de gebouwen.

In dit artikel zullen we ons beperken tot twee soorten beleggingen in onroerend goed, te weten huizen en tehuizen. Hierbij zullen we verschillende aspecten van beleggen belichten.

EERSTE AANKOOP

De eerste onroerend-goedtransactie treffen we aan in de Tora. Onze aartsvader Awraham koopt de spelonk Machpela voor 400 zilverstukken. Awraham zorgt ervoor dat de transactie ten overstaan van de bewoners van de omgeving wordt uitgevoerd teneinde het aantekenen van beroep in de toekomst te vermijden. De tweede transactie die in de Tora wordt beschreven doet onze aartsvader Ja'akov. Hij koopt voor 100 kesita een stuk grond bij Shechem.

"Huizen zijn kruizen" was een halve eeuw geleden nog een gangbaar gezegde. Blijkbaar zaten veel ellende en problemen vast aan huizenbezit. Huizen hoeven echter beslist geen kruizen te zijn mits een aantal regels strikt in acht wordt genomen.

Het eerste huis dat we kopen is in de meeste gevallen voor eigen bewoning. De financiering geschiedt gewoonlijk met een stukje eigen vermogen en de rest met een hypotheek. Een hypotheek is een langlopende lening waarbij het huis als onderpand dient om de volledige aflossing te garanderen.

Belangrijke elementen van een hypotheek zijn:

Rente – o.a. prime (gekoppeld aan de rente van Bank Jisraeel), variabele rente (wijzigt meestal elke vijf jaar), vast rente, vaste rente + verandering (toename) prijsindex .

Valuta – b.v. shekel, dollar, euro, Zwitserse frank.

Looptijd – elke soort rente vormt een afzonderlijke traject met eigen looptijd.

Commissies.

Tip: Alvorens een hypotheek af te sluiten informeer bij tenminste drie verschillende banken wat hun condities zijn wat rentes en commissies betreft en welke combinatie van soorten rente en looptijden ze adviseren. Ga vervolgens naar een onafhankelijke hypotheekadviseur voor een beoordeling van de verkregen voorstellen en zijn persoonlijke advies. In de meeste gevallen wegen de baten van een hypotheekadviseur ruimschoots op tegen de kosten. Besparingen van vele tienduizenden tot zelfs meer dan honderduizend shekel kunnen meestal worden gerealiseerd.

TWEEDE EN VOLGENDE HUIS

Nadat we ons eerste huis hebben betrokken, bezig zijn met de aflossing van de hypotheek of deze zelfs al hebben afbetaald, oriënteren we ons op verdere beleggingen van onze spaarcentjes.

In het kader van dit artikel richten we ons daarbij alleen op beleggen in onroerend goed en ons beperken tot de particuliere woningmarkt en tehuizen. Bij het investeren in woningen kunnen we verschillende mogelijkheden onderscheiden:

- aankoop van een huis om te verhuren
- deelname in een nieuwbouwproject
- deelname in een renoveringsproject.

Bovenstaande mogelijkheden bestaan in ruime mate zowel in Israël als elders in de wereld. De omvang van de projecten varieert van zeer klein tot zeer groot.

TEHUIZEN

Zoals algemeen bekend is de afgelopen decennia de behoefte aan bejaardentehuizen en verzorgings- en verpleegtehuizen gigantisch toegenomen. Om in deze behoefte te voorzien, worden voortdurend nieuwe tehuizen gebouwd. Een van de financieringsvormen is particuliere deelname aan de bouw en exploitatie. Deze deelname kan zeer lucratief zijn vanwege de relatief hoge en stabiele stroom van inkomsten, voor onroerend goedbeleggers een interessante optie zijn als (middel)lange termijn belegging.

FACTOREN EN RISICO'S

Vele factoren en risico's spelen een rol in de beslissing of en hoe verder in huizen of woningbouw kan worden belegd. Hieronder een beperkte opsomming, die de lezer voor zichzelf kan aanvullen naar gelang zijn individuele omstandigheden:

- beschikbaar bedrag
- termijn van belegging
- locale valuta (shekel, dollar, euro, zloty etc.)
- mogelijkheid tot financiering met hypotheek
- persoonlijke fiscale situatie
- politieke stabiliteit (buitenland)
- economische ontwikkeling

- 🚫 verwachte inflatie
- 🚫 prijsontwikkeling woningmarkt
- 🚫 lokale onroerendgoedheffingen en belastingen bij aankoop/verkoop
- 🚫 erfbelasting
- 🚫 last but not least zekerheid van het gehele financiële traject

Tip: Bij onroerend goedbeleggingen buiten Israël is het belangrijk de ontwikkeling van de wisselkoers over de afgelopen jaren te analyseren en een inschatting te maken van evt. toekomstige koersontwikkelingen. De wisselkoers heeft zijn weerslag op het rendement.

VASTGOED BEHEER

Beheer van onroerend goed is niet voor iedereen weggelegd. Een lekkende kraan, gesprongen leiding, kortsluiting is slechts een kleine opsomming van calamiteiten die in het verhuurde pand kunnen optreden. Vooral wanneer de afstand een rol speelt, laten sommigen het beheer over aan ondernemingen.

Een geheel andere vorm van beheer is het organiseren van nieuwbouw- en renovatieprojecten. Vooral voor beleggingen in de VS en diverse Europese staten kan deze vorm interessant zijn. Een aantal voordelen:

- 🚫 Het te beleggen bedrag kan kleiner zijn dan benodigd voor de aanschaf van een woning
- 🚫 Beperkte looptijd (+/- 2,5 – 5 jaar)
- 🚫 Veelal aantrekkelijk verwacht rendement
- 🚫 Spreiding.

Bij gebruikmaking van een onderneming is het van belang de reputatie aan een grondig onderzoek te onderwerpen. Malafide bedrijven bestaan en ook wanneer de onderneming bonafide is, is het belangrijk na te gaan hoe avontuurlijk de directie is. Het is uiterst belangrijk hierbij het koren van het kaf te scheiden. De kosten die het bedrijf in rekening brengt moeten acceptabel zijn en de te verwachten rendementen nauwkeurig berekend en niet te optimistisch. Enkele vastgoedondernemingen bieden de gelegenheid het ingelegde kapitaal te verzekeren hetgeen een grote mate van extra zekerheid biedt!

Tip: Ga niet af op verleidende advertenties en mooie plaatjes van huizen en fraaie omgeving. Check elk detail en vorm een persoonlijke indruk. Niet alles is even duidelijk en transparant.

Heel veel succes met de diverse vormen van beleggen!

Jissachar Polak, financieel adviseur, Polak Finance & Investments

Disclaimer: Bovenstaand artikel bevat geen adviezen en dient als puur informatief te worden beschouwd. De schrijver is niet aansprakelijk voor beslissingen, genomen op basis van bovenstaand artikel.

Mijn moeder is de ware heldin van dit verhaal

door Menachem Philipson

Het gezin Philipson-Simons na de oorlog



Op 4 mei 2018 werd Menachem Philipson door de stichting Open Joodse Huizen uitgenodigd in het voormalige huis van het gezin Philipson te Leiden het verhaal van zijn familie te vertellen. Daarbij sprak hij de volgende tekst uit, waar de redactie gedeelten uit verwijderde die alleen voor het publiek in Nederland van belang waren.

Ik wil langs deze weg mijn verhaal opdragen aan mijn moeder zaliger, Jehudit-Jet Philipson-Simons, die de oorlog heeft overleefd; zij is de ware heldin van het verhaal.

Dit huis heeft mijn vader Jacob nog 'op papier' in 1931 gekocht, toen hij hoofdadministrateur was van het Joodse Weeshuis in Leiden. Op 2 januari 1935 trouwde hij met mijn moeder, Jet Simons. Uit dit huwelijk werden vijf kinderen geboren: Rika, Elias, Jacob, Sara en ten slotte ikzelf, Menachem in oktober 1942. In de straat om de hoek woonde een met ons bevriende familie Rosdorff. Vlakbij de Rodenburgerstraat en dus bij het Joodse Weeshuis woonde een jong echtpaar dat de hoofdrol speelde bij de redding van onze familie, namelijk Emilie en Heime Stoffels.

Jaren later hoorden we pas van hun leiderschap in de Leidse Verzetsgroep, die zich bezig hield met het onderduiken van Joodse kinderen. In ieder geval werden ze gewaarschuwd toen de Joodse bewoners van Leiden zouden worden verzameld en

weggestuurd, waarschijnlijk in maart 1943. Dit vertelde mijn moeder althans later aan een van haar kleindochters.

Op een avond kwamen twee jonge mannen bij ons aan de deur met de boodschap dat ze twee kinderen kwamen ophalen om ze te laten onderduiken. Moeder antwoordde: "Of jullie nemen alle vijf mee of geen een!" Na enige tijd kwamen ze terug en zeiden dat ze voor alle kinderen een oplossing hadden gevonden: de twee oudsten werden samen ondergebracht en de anderen verspreid over verschillende adressen. Sara brachten ze naar de familie Van Egmond in Rijnsburg. Mij nam een jonge studente mee, die ook in het verzet zat. Pas in 1996 ontmoette ik haar opnieuw. Haar naam was Hena (Hendrika) Winkel. Ze bracht me naar Hoogeveen. Vandaar nam een tussenpersoon me mee naar het huis van Arnold Douwes (later opvolger van Johannes Post) die adressen verzorgde in omliggende dorpen om onderduikers onder te brengen. Ik werd naar een ouder echtpaar zonder kinderen gebracht, Jacobus en Aikina Wiegman en kreeg de naam van hun neefje Enno Wiegman, "omdat zijn ouders hem niet kunnen verzorgen in de grote stad." Ons huis was aangebouwd bij de dorpschool en de school was door de Gestapo in gebruik genomen. In deze

dorpsomgeving, Nieuwlande, bevonden zich 202 personen die bij het verzet waren aangesloten. Veel van deze verzetsmensen verborgen Joden. Meester Wiegman werd opgepakt door verraad en veroordeeld tot tewerkstelling in Duitsland. In 1984 ontvingen ze allen samen de oorkonde van Yad Vashem. In de tuin van Yad Vashem is een steen met alle namen van het verzet aldaar (Nieuwlande).



Jehudit (Jet) Philipson-Simons op latere leeftijd

Het laatste halfjaar van de oorlog werd ik weggesmokkeld naar het dorp Ter Apel en daar achtergelaten bij de zuster van Jacobus Wiegman in een stroschuur. Na de oorlog keerde ik terug naar Hollandscheveld. Jacobus was gewond en ziek teruggekomen uit Duitsland. Het echtpaar besloot mij aan te nemen als hun eigen kind, want ze waren kinderloos. Ze waren er zeker van dat mijn ouders omgekomen waren. Vijftig jaar later kwam ik naar Holland en ontmoette mevrouw Zilverberg, die dienstmeisje was geweest bij de familie Wiegman en ook na de oorlog daar woonde. Ze vertelde me toen als enige getuige:

“Na het einde van de oorlog verscheen op een zomerdag een dame. Ze zei dat ze haar zoontje kwam ophalen. Na lange uren van huilen, gesprekken en argumenten, verliet ze het huis zonder jou. Twee maanden later komt er een man, zegt dat hij je oom is, zet jou op zijn fiets en rijdt snel weg.”

Nu pas drong de betekenis tot me door van de zin die ik al vaak had gehoord van de broer van mijn vader, Michiel Philipson – de vader van mijn echtgenote Esther – toen hij en zijn vrouw Eva al in Israël woonden: “Je weet toch dat ik je op de fiets heb meegenomen?” Wat begreep ik van die zin? Natuurlijk nam hij me soms mee om een fietstochtje te maken. Ik kon me echt niet indenken, dat hij me had gekidnapt en dat hij veertig kilometer heen en terug op zijn fiets heeft gereden om me terug te brengen naar mijn eigen familie, die ook de zijne was. Ik heb geen idee hoe ik van Zwolle naar Leiden ben gebracht. Ik was een gesloten kind. Ik leed aan alle kinderziektes. Ik hoorde niets, praatte niet. Er blijft maar een enkele herinnering aan deze tijd, een amandeloperatie zonder verdoving.

Nu ga ik verder met het heldenverhaal van mijn moeder Henriette. Mijn moeder verloor al haar eigen familie in de Holocaust. Mijn vader en een groot deel van zijn familie zijn ook allemaal omgekomen. Moeder had nooit een idee wat er precies met mijn vader was gebeurd. Ze kon alleen maar vertellen, dat hij op een morgen uit de onderduikplaats naar buiten is gegaan en nooit is teruggekomen. Eind jaren negentig kregen we een lange brief uit Canada, waarin stond dat vader op straat in Leiden is doodgeschoten. Dat kon niet, want we hadden een bewijs dat hij in Sobibor is omgekomen. Met de hulp van Leonard Kasteleyn, die in 2006 een onderzoek en tentoonstelling over het Joodse Weeshuis heeft voorbereid, kwam ik aan het politierapport dat de waarheid aan het licht bracht. Drie maanden nadat ze ondergedoken waren, besloot mijn vader naar Leiden te gaan om te zien hoe het met zijn zieke schoonouders ging. Een zekere Biesheuvel zag hem lopen en schoot op hem. Gewond liep hij verder naar de Ouderijnstraat, het onderduikadres van mijn grootouders.

In het politierapport van 20.06.1943 staat het volgende: “Om 23.15 komen Biesheuvel en een Duitse soldaat naar de Ouderijnstraat 26, pakken Jacob Philipson, Saartje Simons, Jacob Simons, nog een Jood en de huiseigenaars op en nemen ze allen mee. Ze worden in hechtenis genomen.” Een maand later, op 20 juni worden mijn vader en grootouders gedeporteerd vanuit Westerbork en drie dagen later, op 23 juli zijn ze allen vermoord in Sobibor.

Na de oorlog keerde mijn moeder naar de Van der Waalstraat terug. Ze besloot alle oorlogservaringen binnen in zich te sluiten en er nooit meer over te praten. Ze heeft dat

besluit bijna helemaal volgehouden tot het laatste jaar van haar leven, toen ze toestemde aan haar kleindochter Irit – de dochter van mijn overleden broer Elias – een beetje te vertellen over haar jeugd. Mijn zus Sara en ik durfden nauwelijks iets te vragen over onze familie, die we alleen kenden van foto's uit de albums, bewaard door onze burens, de familie Rosdorff. Mijn moeder antwoordde dan altijd: "Ik kan daar niet over spreken." Dan vraag je ook niets meer. Dat was ook de reden, dat wij niets wisten over de geschiedenis van onze familie en wat er met ze gebeurd is tijdens de oorlog.

Met hulp van de organisaties voor hulp aan Joodse overgeblevenen na de oorlog en de hulp die Emmy en Heime Stoffels van de verzetsgroep gegeven hadden, is het mijn moeder gelukt haar vijf kinderen te vinden. Moeder wist dat ze de draad weer moest opnemen, hard werken voor de kost en ons opvoeden. Mijn moeder was na haar huwelijk huisvrouw en werkte niet meer als kinderverzorgster. We weten niet precies hoe ze in haar levensonderhoud voorzag, maar door de verhalen van mijn broers en zusters weet ik wel, dat er thuis een vreselijke financiële toestand heerste. Een avond, toen de buurtbewoners naar de kerk gingen ter gelegenheid van een feest, gingen mijn broers Elias en Jacob met mondharmonica's naast de kerk spelen en geld inzamelen van de kerkgangers. Ze waren dolblij enige munten naar huis mee te brengen en aan moeder te geven. Moeder was wel boos, schaamde zich vreselijk en bezwoer hun dit nooit meer te doen!

Moeder nam contact op met de sjaliach van de Sochnoet om de droom te vervullen, die zij en haar man hadden gehad, om naar Israël te emigreren. Zomer 1947 kreeg ze bericht dat de immigratiecertificaten waren goedgekeurd. Toen ze het huis wilde verkopen, bleek haar dat dit in de oorlog door een collaborateur was gekocht en op zijn naam was geschreven. In maart 1948 heeft de rechtbank het huis op haar naam geschreven en de proceskosten door die collaborateur laten betalen. Het heeft nog drie jaar geduurd tot moeder in de zomer van 1951 terug naar Holland is gevlogen om een eind van dit verhaal te maken. De advocaatskosten waren zo hoog dat zij van wat over was gebleven alleen maar de inboedel van het huis heeft gekocht en naar Israël heeft gestuurd.

In 1954 hertrouwde mijn moeder met Shlomo Kropf, een weduwnaar uit Hongarije. We verenigden ons tot een uitgebreid gezin met zeven kinderen, die tot vandaag de dag hechte banden met elkaar onderhouden. Tot haar laatste dag weigerde Moeder te spreken over het verleden en ze nam vele geheimen mee in haar graf.



TE HUUR AAN ZEE IN NETANYA

Op Niza Boulevard luxe 4 kamerappartement met zeezicht, balkon, zwembad, twee liften (waarvan een shabbatlift) en ondergrondse garage m.i.v. 1.7.2019. **Info: Joe Moffie**
Tel: 054-4329973 E-mail: joemoffie@yahoo.com

Wat heet Joods in Nederland?

Vraag een Nederlander of die wel eens heeft gehoord van de Schijf van Vijf. De kans is groot dat er geantwoord wordt dat het iets met gezonde voeding te maken heeft. De voedingsschijf is al in 1953 bedacht door een voorloper van het huidige Voedingscentrum. Doel was om via voorlichting Nederlanders zover te krijgen dat men gezond en gevarieerd ging eten.

Vraag een Joodse Nederlander naar de Schijf van Vijf en er is enige kans dat die weet dat er – naast de voedingsschijf – nóg een vijfdelige schijf is. Die heeft te maken met Joodse identiteit. Bedenker daarvan is de begin 2019 overleden prof. Ido Abram. We laten Abram even zelf aan het woord, want hij formuleerde fraai wat hij beoogde met zijn schijf: “Wat houdt de Joden, ondanks hun talloze interne conflicten, bijeen? Is het God? Zijn het de feesten en de gebruiken? Is het antisemitisme? Is het Israël? Hebben seculiere Joden eigenlijk wel een échte Joodse identiteit? Of is dat bij hen iets vaags, dat hen nauwelijks van niet-Joden onderscheidt? Wat betekent het nog om Joods te zijn?”

Hoe zit het met die Jóódse Schijf van Vijf? Om welke vijf segmenten gaat het? Het is eigenlijk heel simpel. Dit zijn ze:

I (Joodse) religie, cultuur, traditie;

II zionisme, Israël, zionsverlangen;

III antisemitisme, Sjoa, vervolging, overleving;

IV persoonlijke geschiedenis;

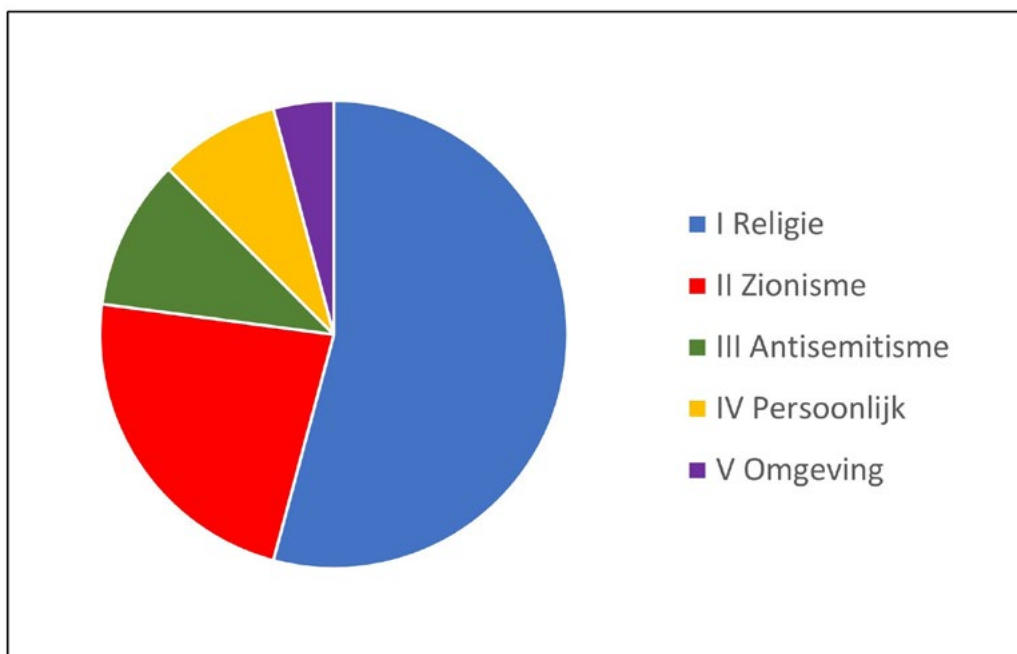
V (niet-Joodse) omringende cultuur en omgeving.

Bij Nederlandse Joden gaat het in het laatste geval in hoofdzaak om de Nederlandse omgeving.

De schijf is individueel

Iedereen heeft zijn eigen schijf. Daarmee wordt bedoeld dat bij de één sommige segmenten heel groot kunnen zijn en andere klein of bijna nihil. Een Jood die gelovig is, kent een schijf met wellicht maar één allesoverheersend segment, t.w. religie. Is zo iemand ook nog zionist dan zal segment II ook ruimte innemen in de schijf. Bij iemand die bijna helemaal is geassimileerd, zal segment V nagenoeg de hele schijf omvatten.

Iemands schijf kan veranderen door de tijd. Een ba'al tesjoeva (een Jood die religieus wordt) zal in de tijd vóór de religieuze inkeer een andere schijf kennen dan daarna.



Persoonlijk had ik altijd wat moeite met segment IV, want naar mijn idee zijn de andere vier segmenten voldoende om iemands Joodse identiteit mee uit te drukken. Doch onlangs kwam ik een mooi voorbeeld tegen van iemand voor wie haar Joodse identiteit vooral wordt gevormd door segment IV, haar persoonlijke geschiedenis. En ongetwijfeld ook door segment III, want antisemitisme had een grote impact op het begin van haar leven.

Het gaat om mijn vroegere overbuurvrouw in Amsterdam Lous Steenhuis-Hoepelman. Met haar zocht ik contact over haar invulling van de schijf. Ze is nogal geassimileerd, doch beslist niet helemaal. Ze gaat niet naar sjoel en is ook geen lid van een Joodse gemeente. Ze komt wel eens bij 'de liberalen' voor culturele evenementen. Zij is gemengd gehuwd (haar man is 'angejiddeld') en heeft haar kinderen niets of weinig Joods heeft meegegeven – behalve haar Sjoa-geschiedenis. Haar ouders kwamen uit een vooroorlogs communistisch nest dat actief was in het verzet. Ze moesten onderduiken. Haar vader werd verraden en is omgebracht in Auschwitz. Haar moeder overleefde de oorlog. Zelf werd Lous als klein kind (drie jaar in 1944) verraden en na een verblijf in de gevangenis naar Westerbork overgebracht. Vandaar is ze eerst naar Bergen-Belsen vervoerd (met de andere zogenaamde 'onbekende kinderen') en daarna kwam ze terecht in Theresienstadt. Daar is ze bevrijd door de Russen en kon ze terugkeren naar Nederland, waar zij met haar moeder werd herenigd. Haar moeder was links en politiek actief. Lous was bijna twee jaar lid van het linkse Hasjomeer Hatsaier en bezocht vele malen Israël met haar moeder en ook met haar hele gezin.

Ik bewonder haar. Lous zet zich in om op scholen en voor wie het maar horen wil haar persoonlijke oorlogsverhaal overal te vertellen. Als de nazi's niet aan de macht waren gekomen dan waren haar familie en zichzelf ongetwijfeld verder geassimileerd. Door haar Joodse afkomst kon dat niet. Daar werden ze genadeloos op afgerekend. Zij had ervoor kunnen kiezen om na de bevrijding haar oorlogsverhaal 'achter zich te laten', maar dat deed ze niet en dat is in hoge mate haar invulling geworden van haar Joodse identiteit.

Diverse andere voorbeelden

Andere voorbeelden van hoe een individuele schijf eruit ziet, zijn gemakkelijk te bedenken. Zo zal de vroegere burgemeester van Amsterdam Job Cohen zonder twijfel

een schijf hebben die vooral gevuld is met segment V. Er zal zeker ook ruimte worden ingenomen door IV, want Job Cohen heeft nooit ontkend Joods te zijn en daarbij gewezen op zijn ouders. Die waren al in hoge mate geassimileerd, dus is het niet zo raar dat hun zoon nog verder ging op dat pad. Hij heeft niks met Joodse religie en niets met zionisme. Zijn identiteit zal wel in de verte mede gevormd zijn door enig antisemitisme. Doch dat heeft meer te maken met een ander aspect. Naast iemands identiteit (hoe iemand wil zijn en zichzelf ziet) is er ook nog zoets als imago. Met andere woorden: hoe iemand door anderen wordt gezien. Voor veel Nederlanders was Cohen erg Joods en daar hoort helaas niet zelden antisemitisme bij. In die zin zal Job Cohen daar zeker mee te maken hebben gehad.

Ed van Thijn, eveneens voormalig burgemeester van Amsterdam, had aanvankelijk een schijf die erg leek op die van Job Cohen. Echter, na het naar buiten brengen van zijn onderduikverleden is Van Thijn steeds Joodser geworden. Hij is zelfs lid geworden van de Liberaal Joodse Gemeente en ging wel eens naar sjoel.

Iemand wiens schijf vol zit met zionisme en vooral Israël is ongetwijfeld Ronny Naftaniël die jarenlang directeur was van het CIDI. Het is niet alleen Israël wat daar de klok slaat, want het CIDI houdt zich eveneens bezig met het bestrijden van antisemitisme. Naftaniël is lid van een Joodse gemeente, doch religie is niet iets wat zijn bestaan vult. Dat is wel zo voor opperrabbin Benyomin Jacobs. Hij is ook overtuigd zionist, dus zijn schijf is niet voor 100% gevuld met religie. Er is ruimte voor meer.

Israël

Ook door Israëli's kan de schijf worden benut. Alleen zal er een wat andere invulling moeten worden gegeven aan segment V. Hier is de omgeving immers overwegend Joods. Dit segment kan echter worden gevuld door de niet-Joodse wereld buiten Israël. En misschien ook wel binnen Israël, waarbij gedacht kan worden aan de Arabische sector. Die hoort nu eenmaal bij Israël en er zijn genoeg Joodse Israëli's die zich erg veel gelegen laten liggen aan hun Arabische landgenoten.

Ido Abram zou dat prima hebben gevonden. Hij heeft op een zeker moment zijn Schijf van Vijf namelijk vertaald naar niet-Joodse Nederlanders en daar voldeed deze probleemloos.

Klimaat

Een belangrijk onderwerp in de Nederlandse politiek is het klimaat. In 2015 werd in het Klimaatakkoord van Parijs door 192 landen afgesproken de uitstoot van broeikasgassen te beperken, maar in de praktijk komt hier nog weinig van terecht. In de samenleving maar ook in de coalitie van VVD, CDA, ChristenUnie en D66 zijn de meningen hierover verdeeld. Hoe hard moeten we gaan, en vooral: wie draait voor de kosten op? Het extremere weer en de erg warme en droge zomer van vorig jaar heeft veel mensen het gevoel gegeven dat we snel moeten handelen om een klimaatcrisis te vermijden. Ook verschijnen er de laatste tijd steeds vaker alarmerende berichten in de media, zoals de grote afname van insecten en het sneller smelten van het poolijs. Daardoor is het besef gegroeid dat we echt in beweging moeten komen om het tij nog te kunnen keren.

Eerder dit jaar is de Nederlandse regering een [concept-Klimaatakkoord](#) overeengekomen met talrijke bedrijven en organisaties. Het doel is een vermindering van de CO2 uitstoot met 49% in 2030. Uit verschillende overlegondes (we zijn wel in Nederland) kwamen 600 concrete voorstellen om dit te realiseren. Kort voor de verkiezingen in maart kwam het Planbureau voor de Leefomgeving met een doorrekening van de klimaatplannen van het kabinet. Die zouden waarschijnlijk tekortschieten om de doelstelling van 49% CO2-reductie in 2030 te halen. Vooral de plannen voor de industrie zijn volgens het PBL te vaag en onzeker: zo zet men vraagtekens bij de zogenaamde bonus-malusregeling voor grote uitstoters: die houdt in dat bedrijven zelf met plannen moeten komen om de CO2-uitstoot terug te brengen. Doen zij dat niet, dan volgt een boete. Ook het Centraal Planbureau rekent het concept-Klimaatakkoord door en daaruit blijkt dat lagere inkomens er het meest op achteruit gaan.

Klimaatspijbelaars

Dit speelt in op onvrede bij de oppositie en in de samenleving over de verdeling van de lasten en de kritiek dat huishoudens meer moeten betalen voor bijvoorbeeld

energie, terwijl bedrijven, de grootste vervuilers, worden ontzien. Ondertussen spijbelden scholieren van school om voor het klimaat de straat op te gaan en op 10 maart was er een grote demonstratie op de Dam, die ondanks het slechte weer zo'n 40.000 mensen trok. De Zweedse scholiere Greta Thunberg had in augustus 2018 door een wekenlange individuele stakingsactie de aanzet gegeven voor de grootschalige scholierenstakingen en demonstraties die vanaf november internationaal werden gehouden. De 'klimaatspijbelaars' kregen in een open brief de steun van honderden Nederlandse hoogleraren en wetenschappers van universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten.

Het kabinet kwam een week voor de provinciale verkiezingen van 20 maart (zie hieronder) over de brug met de aankondiging dat ook bedrijven een – in de woorden van premier Rutte – 'verstandige CO2 heffing' zouden gaan betalen. Daarmee bedoelde hij dat voorkomen moet worden dat bedrijven naar het buitenland vertrekken. Na de verkiezingen krabbelde Rutte echter terug en bleek dat er toch geen algemene CO2 heffing voor bedrijven komt. Eind april kwamen de PvdA en GroenLinks met alternatieve voorstellen om de klimaatdoelstellingen te halen en de lagere en middeninkomens te ontzien. Dat kan door bedrijven fors te laten betalen voor de uitstoot die ze veroorzaken.

Amsterdam

De gemeente Amsterdam is met een ambitieus plan gekomen om wat te doen aan de vieze lucht in de stad. Men wil vanaf 2030 alle diesel-en benzine auto's uit de stad weren. Er kan dan alleen nog elektrisch worden gereden. "We willen schonere lucht voor alle Amsterdammers", zegt verkeerswethouder Sharon Dijksma. "Vieze lucht is een sluipmoordenaar. Gemiddeld leven Amsterdammers een jaar korter door vieze lucht." Volgens de GGD staat de huidige luchtvervuiling in de hoofdstad gelijk aan het dagelijks meeroken [van zes sigaretten](#). In de Tweede Kamer zijn veel partijen kritisch over het plan en de coalitiepartijen reageren negatief; Ze vinden dat

▶▶▶ NEDERLAND

Amsterdam niet zomaar zijn eigen beleid kan gaan voeren. De gemeente heeft aangegeven dat Amsterdamse autobezitters bij de overgang worden geholpen met subsidies en ontheffingen, en dat het laadpalennetwerk in de stad wordt uitgebreid. Wie een elektrische auto koopt, kan een laadpaal aanvragen.

GroenLinks BDS-motie

Vorige keer meldde ik dat op het congres van GroenLinks een motie was aangenomen waarin BDS een geoorloofd middel wordt genoemd om tegen de bezetting door Israël van de Palestijnse gebieden te strijden. Deze motie bleek te zijn ingediend door voorzitter Karel van Broekhoven van de radicale Midden-Oosten Werkgroep binnen GroenLinks, een werkgroep met nauwe banden met onder meer het Palestina Komitee en EAJG (Een Ander Joods Geluid). GroenLinks buitenlandwoordvoerder Bram van Ojik is daarop in gesprek gegaan met de Joodse gemeenschap via een debat in de LJG in Amsterdam en een uitgebreid interview in het NIW, maar hij bleef achter de motie staan. Zie hierover ook mijn IMO Blog: [GroenLinks staat wel/niet achter een boycot van Israël](#).

Verkiezingen

Zoals gezegd zijn zowel de politiek als de samenleving verdeeld over het klimaatbeleid. De grootste winnaars van de Provinciale Statenverkiezingen waren een uitgesproken klimaatpartij en een anti-klimaatpartij, overigens beide onder aanvoering van dertigers: GroenLinks met Jesse Klaver (1986) en Forum voor Democratie met Thierry Baudet (1983). GroenLinks heeft een ander – en in haar ogen rechtvaardiger – klimaatbeleid inzet gemaakt van de verkiezingen en ziet de winst als steun voor dit beleid: In de Eerste Kamer verdubbelt ze van vier naar zeker acht zetels, een score die de partij eerder alleen in 1999 haalde. Maar de winst van FvD is het spectaculairst en die partij vindt het hele klimaatbeleid flauwekul.

Vanuit het niets wordt Forum in de Eerste Kamer de grootste partij met dertien zetels, en gaat zij 86 Provinciale Statenleden leveren. In Noord- en Zuid-Holland is ze

daarmee de grootste partij. Hoewel men winst had verwacht, verbaasde dit vriend en vijand. Deze winst kwam gedeeltelijk van de PVV van Geert Wilders, die duidelijk over haar hoogtepunt heen is, gedeeltelijk van de VVD, de SP en ook van kiezers die eerder niet gingen stemmen.

Aanslag in Utrecht

Er is behalve de discussie over het klimaat nog een factor die mogelijk de winst van Forum verklaart: Twee dagen voor de verkiezingen was er een schietpartij in een tram in Utrecht, waarbij vier doden en acht gewonden vielen. De dader bleek een Turk met een crimineel verleden die ook was geradicaliseerd. Bij tijden was hij fanatiek gelovig, afgewisseld met tijden dat hij vooral verslaafd was. Hij werd dezelfde dag gearresteerd en het onderzoek naar de zaak en zijn motieven loopt nog. Hij moet tevens voorkomen voor andere zaken, waaronder een verkrachting. Zijn voorlopige hechtenis daarvoor was kort voor de schietpartij onder voorwaarden geschorst. In een door hem gebruikte auto is een briefje gevonden waaruit zou blijken dat hij een terroristisch motief had.

Hij wordt verdacht van moord dan wel doodslag met een terroristisch oogmerk, poging daartoe en bedreiging met een terroristisch oogmerk. Volgens mensen uit zijn buurt zou zijn familie een salafistische sekte aanhangen, de zogeheten Kalifaatstaat, die in de jaren 90 is opgericht in Duitsland. Het is een verboden organisatie waarvan de leider is uitgeleverd aan Turkije. Zijn broer zou voor die beweging hebben gevochten in Turkije.

Alle politieke partijen hebben als reactie op deze aanslag hun campagne een dag stilgelegd, behalve Forum. Het zou kunnen zijn dat Forum door deze gebeurtenissen extra heeft gewonnen. Op extreemrechtse besloten internetplatforms werd de aanslag bejubeld en als begin van een rassenoerlog gezien. Ook was men daar euforisch over de winst van Forum en zag men Baudet als held. Dat maakt hem nog niet perse racistisch, maar hij heeft zich pas laat en wat aarzelend gedistantieerd van extreemrechtse clubs zoals Erkenbrand, waar hij zeer wordt gewaardeerd.

Te rechts

Onlangs ontstond er heibel in de partij nadat Henk Otten, medeoprichter van Forum en penningmeester, zich in een interview in NRC Handelsblad kritisch uitliet over Baudet en zijn soms wel erg rechtse uitspraken. Hierop werd Otten uit het bestuur gezet en moest zijn werk voor de Tweede Kamerfractie neerleggen. Daarbij kwam naar buiten dat hij zichzelf zonder overleg een grote onkostenvergoeding van boven de € 30.000,- had toebedeeld voor overuren. Otten, die beoogd fractievoorzitter van de Eerste Kamer was, moet ook van die functie afzien. Hij kan wel senator worden voor de partij en zo 'aan herstel van vertrouwen werken' aldus Baudet.

Er was overigens al eerder door andere prominente partijleden kritiek geuit op de koers van de partij, en het feit dat Baudet met bepaalde uitspraken teveel de kant van extreemrechts opgaat. Zo zei hij dat de elites "de Nederlandse bevolking homeopathisch verdunnen met alle volkeren van de wereld, zodat er nooit meer een Nederlander zal bestaan", en dat we lijden aan een 'auto-immuunziekte': "Een deel van ons organisme – een belangrijk deel, ons afweersysteem, datgene wat ons zou moeten beschermen – heeft zich tegen ons gekeerd. Op elk vlak worden we verzwakt, ondermijnd, overgeleverd. Kwaadwillende, agressieve elementen worden ons maatschappelijk lichaam in ongehoorde aantallen binnengeloodst." Ook Baudets ontmoeting met de racist en antisemiet Jared Taylor viel slecht. Na hun kritiek werden deze critici uit de partij gezet.

Radicale eisen

De huidige coalitie (VVD, CDA, D66 en CU) zal eind mei, als de Eerste Kamer wordt gekozen, haar meerderheid in de Eerste Kamer verliezen. GroenLinks en PvdA hebben al verklaard het de coalitie niet makkelijk te zullen maken maar wel open te staan voor samenwerking. De SP (die werd gehalveerd) en Forum stellen zich principiëler op.

Ondertussen is Forum buiten de meeste provinciale besturen gehouden, vooral vanwege haar radicale standpunten over klimaat en immigratie. In Zuid-Holland zal zij waarschijnlijk wel gaan meebesturen. Onder leiding van Hans Wiegel hebben VVD, CDA en FvD daar een onderhandelingsakkoord bereikt. Dat moet de basis vormen voor een akkoord over een nieuw college van Gedeputeerde Staten. Er is echter nog een partij nodig om een meerderheid te hebben. In Flevoland, Limburg en

Overijssel lopen nog onderhandelingen met Forum. Ook op landelijk niveau heeft ze onmogelijke eisen gesteld in ruil voor steun aan het kabinet in de Eerste Kamer: maar liefst drie ministers moeten volgens Forum opstappen en het klimaatakkoord moet compleet overboord gezet. Verder moet het [VN-Migratiepact](#) (pact van Marrakesh) dat Nederland onlangs ondertekende, weer van tafel. Ten slotte vindt Forumleider Baudet dat Nederland zo snel mogelijk de EU moet verlaten.

Thierry Baudet

Op de avond na de verkiezingen hield Baudet een omstreden overwinningsspeech van ruim twintig minuten. Met gezwollen taalgebruik en verwijzing naar nationalistische thema's zette hij uiteen hoe het land er volgens hem voorstaat ("We staan tussen de brokstukken van wat eens de mooiste beschaving ter wereld was.") en hoe zijn partij het land zal redden. Hij heeft het over de uil van Minerva en de boreale wereld, over hoe we worden kapot gemaakt en ondermijnd door onze universiteiten, door onze journalisten, door de mensen die onze kunstsubsidies ontvangen en die onze gebouwen ontwerpen. Hij heeft het over hoe we in het verleden mammoeten hebben gevloerd en ijstijden overleefd en dat we dragers zijn van de grootste beschaving die ooit heeft bestaan. Hij zegt dat we niet meer in onze tradities, helden en feestdagen geloven maar dat er een grandioze ketterij is binnengedrongen, dat er een afgod (het klimaat) wordt vereerd, op wiens altaar men 1000 miljard Euro wil offeren. Hij heeft het over de duurzaamheidsafgoderij die ons in de totale ondergang zal storten. "Hij is ook bedoeld om onze geest, ons zelfbewustzijn nog verder te krenken. Inderdaad, schuldgevoel is hetgeen waarmee deze klimaathekserij zich voedt." – "Het is een masochistische ketterij, dit gesecculariseerde zondvloedgeloof, dat zich in deze tijd heeft meester gemaakt van de harten en geesten van onze bestuurders." En zo gaat Baudet nog even door. Uiteraard is hij zelf, althans in eigen ogen en in de ogen van zijn aanhang, de grote redder. In zijn speech zegt hij naar het front geroepen te zijn omdat ons land ons nodig heeft en ziet hij zichzelf als belangrijkste intellectueel van deze tijd.

Op de vraag van de NRC of hij premier wil worden verklaarde hij al eens: "Dat interesseert me totaal niet. Het gaat mij niet om de politieke bekroning. Maar ik denk wel dat het nodig is, dat ik premier moet worden."

